

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Стратегічне управління витратами підприємства на прикладі
АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», м. Одеса

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.013728.01.04.00

Виконала: студентка II курсу, група ФБСмд-22-1 _____ Кристина КУЗНЄЦОВА
Підпис, дата Ім'я, прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент _____ Інна ДОЦЕНКО
Підпис, дата Ім'я, прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС
д-р. екон. наук, професор

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, прізвище

_____ 2023 р.

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні основи стратегічного управління витратами підприємства	8
1.1 Понятійно-категоріальні засади управління витратами підприємства	8
1.2 Концептуальні основи стратегічного управління витратами підприємства	19
2 Аналітичне забезпечення стратегічного управління витратами підприємств	29
2.1 Статистичний аналіз витрат підприємств енергетичного сектору України в 2018-2022 роках	29
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ»	38
3 Напрями покращення стратегічного управління витратами підприємства на прикладі АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ»	59
Висновки	70
Список використаних джерел	75
Додатки	81

Вступ

Актуальність теми. Витрати представляють собою ключовий фактор, що має вагомий вплив на фінансові результати діяльності будь-якого підприємства та визначає його конкурентоспроможність у сучасному економічному середовищі. Управління витратами стає важливим завданням для керівників підприємства, оскільки воно вимагає постійного пошуку нових та більш ефективних інструментів впливу на різноманітні види витрат. Цей процес є ключовим для досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства. Управління витратами необхідно сприймати як стратегічний інструмент, спрямований на оптимізацію витрат та забезпечення раціонального використання ресурсів. Від стратегічного управління витратами залежить не лише фінансовий результат, але й здатність підприємства адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та конкурувати на ринку. Управління витратами вимагає від менеджменту пошуку інноваційних підходів, орієнтованих на вдосконалення стратегічного управління оптимізації витрат. Такий підхід допомагає суб'єктам господарювання ефективно досягати своїх стратегічних цілей у динамічному економічному середовищі.

Помітний внесок у дослідження економічної сутності категорії «витрати», їх класифікації зробили такі українські науковці як: Ю. Дубей, І. Каленич, Г. Козаченко, Є. Мних, Г. Партина та інші. Теоретичні та методологічні аспекти управління витратами знайшли відображення у роботах І. Басманова, І. Борисюк, І. Бурачек, Л. Бурдонос, П. Вяткін, С. Кулакової та ін. Значний внесок у формування стратегічного управління витратами підприємства внесли такі вітчизняні науковці, як Н. Беляєва, О. Брагіна, П. Куцик, Т. Меліхова, Н. Прокопенко, К. Турок та ін. Незважаючи на значну кількість наукових праць, в яких досліджуються проблеми управління витратами, концептуальні засади, теоретичні та практичні аспекти формування ефективної системи стратегічного управління витратами підприємства потребують подальших досліджень.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень, вивчені методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо стратегічного управління витратами підприємства. Відповідно до поставленої мети визначено сукупність завдань, спрямованих на її досягнення:

- визначити економічну сутність витрат в діяльності підприємства та розглянути їх класифікацію;
- охарактеризувати основні підходи та методи управління витратами підприємства;
- дослідити основні концепції стратегічного управління витратами підприємства;
- проаналізувати структуру та динаміку витрат «АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ»;
- розробити рекомендації щодо формування моделі стратегічного управління витратами підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління витратами підприємства. Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні рекомендації щодо формування системи стратегічного управління витратами підприємства.

Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методи, а саме: методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу; методи наукової абстракції, індукції та дедукції; методи статистичного, економічного та фінансового аналізу; методи структурно-логічного групування та порівняння; табличного та графічного прийомів.

Інформаційною базою дослідження є матеріали наукових періодичних видань, науково-практичних конференцій з питань управління витратами підприємства; нормативно-правова й законодавча база, що регламентує різні аспекти діяльності підприємств; публічна інформація органів Державної служби статистики України; фінансова звітність «АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», інформаційні ресурси мережі інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
дістали подальшого розвитку:

– виокремлення основних підходів до трактування поняття «управління витратами підприємства», комплексне використання яких дозволить забезпечити глибокий аналіз та розуміння всіх аспектів витрат підприємства, враховуючи як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу;

– сутність трактування поняття «стратегічне управління витратами» підприємства, під яким пропонуємо розуміти процес який спрямований на забезпечення оптимального рівня витрат з точки зору перспективи стратегічного розвитку підприємства, який спрямований на досягнення стійкої конкурентної переваги, що досягається за допомогою системи прийомів і методів (концепцій), що включають в себе прогнозування, планування, облік, аналіз, контроль і регулювання рівня витрат на різних етапах формування, реалізації, контролю і регулювання стратегії підприємства;

– модель стратегічного управління витратами енергорозподільчих підприємств, яка базується на врахуванні специфіки діяльності суб'єктів господарювання енергетичного сектору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретико-методичних засад стратегічного управління витратами підприємства.

Основні результати кваліфікаційної роботи доповідалися на науково-практичних конференціях, зокрема: IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2023 р., м. Хмельницький). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,22 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 81 сторінок друкованого тексту. Робота містить 14 таблиць, 12 рисунків та 2 додатки. Список використаних джерел складається із 50 найменування.

1 Теоретико-методичні основи стратегічного управління витратами підприємства

1.1 Понятійно-категоріальні засади управління витратами підприємства

Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання потребує здійснення різноманітних видів витрат, які виступають не лише як необхідна передумова, але й основа для досягнення стратегічних цілей підприємства. З одного боку, в економічній літературі в достатній мірі висвітлено сферу формування та управління витратами. З іншого боку, існує багато складових управління витратами які мають різні тлумачення та часто викликають суперечливі погляди до їх застосування.

Витрати відображають вартість ресурсів, які були використані підприємством у процесі виробництва продукції. Склад витрат, який включається у собівартість продукції визначається централізовано. Встановлення цін, розширення або звуження асортименту, планування подальшого розвитку, відображення в бухгалтерській звітності, визначення прибутковості та рентабельності підприємства – це ті завдання, які необхідно враховувати при управлінні витратами. Тому діяльність будь-якого суб'єкта господарювання може бути охарактеризована сумою витрат, які воно понесло. Витрати представляють собою зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду у вигляді вирахування або скорочення активів поза межами підприємства, або збільшення зобов'язань, що в результаті призводить до зменшення власного капіталу [17, с. 242].

Розмаїття тлумачень та суперечностей в підходах до трактування поняття «витрати» пояснюються множинністю поглядів та різноманітністю підходів, які висвітлені численними вченими-економістами. Однією з основних проблем при висвітленні сутності даного поняття, є його ототожнення з поняттям «затрати».

Зокрема Г. Пчелинська [38, с. 49] виокремлює основні проблеми трактування поняття «витрати», «затрати», до яких належать: залежність трактування поняття від виду економічної науки, в якому використовуються поняття; розбіжність думок щодо того, який з термінів є ширшим поняттям; синонімічність вживання поняття; виробничий підхід до трактування категорії «витрати»; наявність протилежних підходів до трактування поняття за ресурсного та облікового підходів; відсутність тлумачення поняття «затрати» в нормативно-правових документах.

Ми погоджуємося з думкою вчених-економістів про необхідність розмежування понять «витрати», «затрати» та трактування поняття «витрати» з виокремленням основних особливостей: більшість витрат підприємства є складовою затрат з позиції розгляду щодо руху ресурсів; витрати підприємства формуються під час зменшення вартості активів внаслідок їх вибуття та втрат, тобто прямих втрат; витрати на підприємстві мають різну структуру та функціональну обумовленість; витрати підприємства визначають характер діяльності підприємства, спосіб їх включення у собівартість; витрати можуть виникати під час збільшення зобов'язань; витрати є одними з чинників, які формують прибуток (збиток) підприємства.

Окрім того, в економічній літературі зустрічаються поняття «витрати» і «видатки». Вчені Ю. Великий, В. Прохорова, Н. Сабліна [7, с. 16] розмежовують ці поняття. Автори стверджують, що витрати належать до структури ресурсів, які використовуються у виробничій діяльності. На їх думку, витрати є важливим елементом, які з одного боку впливають на формування собівартості продукції, а з іншого є частиною операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства. Розподіл видатків відповідно до напрямів діяльності суб'єкта господарювання становить складову частину управління фінансово-господарської діяльністю підприємства та належить до єдиної системи управління підприємством.

В таблиці 1.1 наведені деякі визначення економічної сутності витрат з точки зору різних вчених.

Таблиця 1.1 – Трактування сутності поняття «витрати» підприємства

Автор	Трактування поняття «витрати» підприємства
Податковий кодекс України	«сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, у результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого зменшується власний капітал (окрім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)» [35]
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	«зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)» [32]
Ю. Дубей	«грошова оцінка вартості різних видів ресурсів, що використовуються у виробничому процесі та при реалізації продукції за певний час, а також відіграють важливу роль при оцінці ефективності роботи всього підприємства, що інтерпретується в різних економічних теоріях як результативність, продуктивність і економічність» [13, с. 126]
І. Каленич	«вартісне оцінювання ресурсів, які підприємство використовує в процесі здійснення своєї господарської діяльності» [17, с. 242]
Г. Ляшенко, В. Овсяннікова	«складна економічна категорія, яку можна розглядати, як вартість ресурсів, що використовує підприємство для здійснення фінансово-господарської діяльності» [29]
А. Турило, Ю. Кравчук, А. Турило	«вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети» [45, с. 56]
І. Труніна, О. Онищенко	«грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво та реалізацію за певний період часу» [44, с. 184]
Ю. Ключ	«формується в процесі використання ресурсів при здійсненні певної діяльності суб'єктом господарювання, мають цільову спрямованість та визначаються як сума зменшення вартості активів або зменшення власного капіталу (збиток)» [18]

Джерело: систематизовано автором на основі [13, 17, 18, 29, 32, 35, 44]

Отже, узагальнивши думки вчених, автор дійшов висновків, що витрати – це вартісне вираження використаних підприємством матеріальних, фінансових, інвестиційних та інших видів ресурсів для отримання прибутку. При прийнятті управлінських рішень, суб'єктом господарювання, необхідно розмежовувати витрати та визначати їх види, які відображаються у відповідних класифікаційних групах витрат.

Існуючі системи класифікації витрат суб'єкта господарювання за різними ознаками узагальнені та подані у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікація витрат підприємства за основними ознаками

Ознака класифікації	Елементи класифікації
За економічним змістом	– матеріальні витрати; – витрати на оплату праці; – відрахування на соціальні потреби; – амортизація основних активів та інші.
За ступенем залежності від обсягів виробництва	– змінні витрати (залежать від обсягу виробництва); – умовно-постійні (не залежать від обсягу виробництва або змінюються непропорційно зміні обсягу виробництва).
За способом віднесення на собівартість одиниці продукції, робіт послуг	– прямі (безпосередньо відносяться на собівартість продукції); – непрямі (опосередковано належать до собівартості продукції).
За статтями калькуляції	– сировина і матеріали; – зворотні відходи (віднімаються); – напівфабрикати, покупні вироби, послуги та роботи виробничого характеру; – паливо й енергія на виробничі цілі; – основна заробітна плата основних робітників; – додаткова заробітна плата основних робітників; – відрахування на соціальні потреби основних робітників; – витрати на підготовку та освоєння виробництва; – загальновиробничі витрати; – інші виробничі витрати.
За участю в процесі виробництва	– виробничі витрати (витрати у виробничій сфері); – обігові витрати (у сфері обігу).
За періодичністю виникнення	– одноразові; – поточні; – періодичні.
За складом витрат	– прості (одноеlementні); – комплексні (багатоelementні).
За відношенням до технологічного процесу	– основні; – накладні (на обслуговування виробництва й управління).

Джерело: систематизовано автором на основі [13, 29]

Витрати відіграють ключову роль у формуванні фінансового результату діяльності підприємства. Їх важливість та практична універсальність обумовлюють необхідність систематичного та постійного пошуку можливостей впливати на них та управляти ними для досягнення поставлених підприємством цілей. Наразі існує розбіжність у поглядах науковців стосовно економічного змісту терміну «управління витратами підприємства». Автори використовують різні підходи та їх комбінації для трактування цього поняття, зосереджуючи увагу на більш вагомих аспектах. Вивчаючи економічну літературу варто

відзначити, що інструменти управління витратами складні у практичному використанні, до прикладу, автори Г. Козаченко, Ю. Погорєлов, Л. Хлап'юнов, Г. Макухін [19, с. 18] відзначають, що метою управління витратами є не їх мінімізація, яка може викликати скорочення виробництва, а ефективне використання ресурсів суб'єктом господарювання, економія витрат та максимізація віддачі на всіх етапах виробничого процесу.

Зокрема Г. Ляшенко, В. Овсяннікова під управління витратами розуміє «багатогранний, комплексний, ціленаправлений процес формування витрат, який забезпечує досягнення стратегічної мети господарської діяльності підприємства» [29].

М. Чорна, П. Смірнова, Р. Бугріменко розглядають це поняття як «складний багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства; система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, заснованих на використанні об'єктивних економічних законів» [48].

Автори С. Кулакова, А. Ткаченко, М. Разно [25, с. 41] орієнтоване на реалізацію тактичного управління витратами, з позиції цілеспрямованого планування та контролю бюджету підприємства, що слугує зменшенню ризиків перевищення бюджету за допомогою прогнозів витрат.

З позиції діяльності, яка спрямована на досягнення цілей щодо регулювання процесів формування витрат, їх зменшення та оптимізації, розглядають такі автори як Л. Кучер [27, с. 156], А. Фостолович [47, с. 41], О. Чумак [49, с. 214]. Серед вказаних авторів, з позиції даного підходу, Л. Кучер найбільш повно розкриває зміст поняття «управління витратами» підприємства, під яким розуміє «інтегрувальний і координувальний вид управлінської діяльності, спрямований на вирішення економічних завдань щодо формування оптимального рівня витрат і собівартості продукції та підпорядкування їх загальній меті економічного управління діяльністю підприємств для зростання їх цінності для всіх груп стейкхолдерів» [27, с. 156].

Такі вчені, як О. Варченко [6, с. 19] та О. Литовченко [28, с. 33] розуміють

під управлінням витратами певний процес дій, які, спрямовані на планування витрат суб'єкта господарювання, організацію раціонального витрачання витрат, здійснення контролю за поведінкою витрат, що в сукупності складає систему управління підприємством.

Інші автори, зокрема І. Ляшко [30, с. 164], Н. Єршова [15, с. 50], І. Бурачек [4, с. 392] розглядають управління витратами як певний результат, який забезпечує ефективне використання ресурсів та досягнення економічного результату на основі створення цінностей, стратегічного планування та аналізу факторів які впливають на формування витрат підприємства.

І. Труніна трактує поняття «управління витратами», як «процес реалізації функцій управління, що пов'язані із забезпеченням ефективного використання ресурсів і капіталу підприємства відповідно до видів діяльності підприємства та організацією їхнього обігу» [44, с. 185].

З позиції управління витратами як системи економічних, організаційних та інших форм, методів чи інструментів розуміють поняття такі автори як Н. Радіонова [39, с. 102] та В. Захожай, О. Черняєва [16, с. 44]. На їх думку управлінням витратами підприємства – це «організаційно-технологічна сукупність (єдність) методичних, методологічних, технічних, програмних та інформаційних елементів, які інтегрують зовнішні та внутрішні інформаційні потоки про витрати між різними структурними підрозділами підприємства, місцями виникнення витрат та рівнями управління на основі створення єдиного автоматизованого інформаційного простору» [16, с. 44].

Як зазначає І. Борисюк [2, с. 17], що при трактуванні поняття «управління витратами» підприємства, науковці найбільш часто дотримуються системного та процесного підходу, оскільки управління витратами «являє собою певний процес формування витрат, а також систему організаційного та функціонального забезпечення, яка відповідатиме за створення центрів відповідальності, встановлення відповідальних осіб, розробку рішень, їх реалізацію, облік, контроль та ін.» [2, с. 17].

Таким чином, проаналізовані розуміння сутності поняття «управління

витратами» підприємства різними вченими-економістами, на рисунку 1.1 виокремлено основні підходи до його трактування.

Рисунок 1.1 – Ключові підходи до трактування поняття «управління витратами» підприємства

Джерело: систематизовано та доповнено автором

Цільовий підхід передбачає визначення мети управління витратами, яка залежить від загальних напрямів розвитку підприємства та цілей управління підприємством. Від окресленої мети управління витратами залежить перелік функцій та напрямів діяльності керівників підприємства. Г. Пчелинська [38, с. 50] виокремлює різновиди мети управління витратами підприємства: мінімізація та зниження сум витрат, зниження рівня витрат та забезпечення його цільового

розміру, забезпечення перевищення доходів над витратами, зростання рівня віддачі витрат, максимальне наближення моменту визнання витрат до грошових потоків підприємства. Для досягнення визначеної мети управління керівники підприємства розробляються завдання, які базуються на аналізі інформації про витрати, виявленні динаміки змін рівня, обсягу, структури витрат та їх впливу на обсяг реалізації продукції підприємством, пошуку резервів економії ресурсів та оптимізації витрат. Орієнтація на досягнення кінцевих результатів, в управлінні витратами, вимагає системного оцінювання його ефективності, зокрема досягнення визначених цілей управління. Цей процес передбачає використання аналітичного підходу для визначення показників ефективності управління витратами на різних етапах, таких як облік (для вибору параметрів, методів та процедур оцінювання витрат та представлення відповідної інформації у звітності), планування (для створення операційних, фінансових та інвестиційних бюджетів) та контролю (для перевірки достовірності облікових даних, фінансової звітності, виконання плану і досягнення очікуваних результатів).

Представники функціонального підходу [27, 44] до розуміння сутності управління витратами, дискутують про різні аспекти щодо переліку та ієрархії функцій управління. Однак, практично всі вчені погоджуються, що функціональний підхід передбачає циклічну, іноді паралельну реалізацію різноманітних функцій управління. Зокрема, Н. Єршова [15], під функціями управління витратами розуміє сукупність конкретних дій та операцій, які виконує керівник підприємства з метою координації діяльності працівників для досягнення стратегічних цілей суб'єктом господарювання.

Процесний підхід до визначення поняття «управління витратами» підприємства базується на визначенні його змісту, організації та технології. Фінансово-господарська діяльність внутрішніх підрозділів підприємства охоплює всі етапи відтворювального процесу, при завершенні якого і паралельно з яким формуються витрати господарюючого суб'єкта, що мають вплив на фінансовий результат діяльності. Це визначає сутність даного процесу. Щодо технологічного аспекту, процес управління витратами включає в себе

координацію процедур, операцій та процесів, пов'язаних із збиранням, зберіганням та обробкою різноманітної інформації. Залежно від етапів організації управління витратами, ці процеси підтримуються інформаційними, аналітичними та обліковими процедурами.

Структурний підхід управління витратами підприємства передбачає виявлення учасників процесу й порядок їхньої взаємодії; опис послідовності їх дій, обумовлений послідовною реалізацією функцій; визначення процедури взаємодії різних підрозділів у процесі [47].

Системний підхід передбачає виокремлення причинно-наслідкового зв'язку між всіма елементами управління витратами. Основні складові системи управління витратами підприємства представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Склад елементів системи управління витратами підприємства

Елементи системи управління витратами, представлені в наявних наукових дослідженнях	Н. Радіонова [39, с. 103]	Л. Кучер [27, с. 157]	О. Чумак [49, с. 61]	В. Захожай [16, с. 46]
Цілі управління формуванням витрат		+	+	
Задачі управління витратами			+	+
Суб'єкт управління витратами	+	+	+	+
Об'єкт управління витратами	+	+	+	+
Предмет управління витратами				+
Принципи управління витратами		+		
Різні функції управління витратами	+	+	+	
Організаційна та інформаційна інфраструктура управління витратами	+		+	
Конкретні методи управління витратами	+	+		
Інструменти управління витратами		+	+	
Методи управління витратами	+			+
Механізм зворотних зв'язків				+
Джерела інформації про витрати	+	+		
Концепції управління витратами			+	
Процедури формалізації результатів		+		
Показники контролю витрат та важелі формування керівних впливів				+

Джерело: узагальнено на основі [16, 27, 39, 49]

Одиничні елементи системи управління витратами підприємства, представлені в працях окремих авторів. Такими елементами є, наприклад, предмети управління витратами, під якими в своїй праці В. Захожай [16, с. 46] розуміє окремі методи управління витратами, такі як додержання лімітів витрат тощо. На нашу думку, є недоречним окреме виокремлення даної складової системи управління витратами. Дещо інша структуризація системи управління витратами міститься в роботі О. Литовченко [28], що акцентує увагу на визначення складових управлінських процесів, які на думку науковця полягають у виділенні основних процесів управління: технологію виробництва, наявність ресурсів, структуру і асортимент продукції, рівень конкурентоспроможності, організацію діяльності персоналу. Така не зовсім доречна, та як вона більше відповідає об'єктам управління витратами. Об'єктами управління в системі управління витратами є господарські процеси, які приводять до виникнення витрат. Процес управління витратами на підприємстві здійснюється суб'єктами. Система управління витратами дає змогу відстежувати, аналізувати, контролювати витрати суб'єкта господарювання, швидко отримувати та реагувати на критичні ситуації для поліпшення ефективності виробництва. С. Кулакова, в системі управління витратами підприємства виокремлює три аспекти [25, с. 41]:

– функціональний – первинний аспект, який складається з функціональних підсистем: планування, регулювання, обліку, аналізу;

– організаційний – пов'язаний із визначенням місць формування витрат та структурних функціональних підрозділів підприємства, які відповідають управління витратами;

– мотиваційний – полягає у спонуканні працівників до дотримання ними встановлених планом витрат і пошуку шляхів до їх зниження.

Система управління витратами підприємства повинна бути гнучкою і відкритою, що обумовлено впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Ці фактори впливають на зміну обсягу та структури витрат підприємства, їх називають витратоутворюючі фактори. В переважній більшості,

виділяють дві групи факторів які впливають на формування витрат підприємства, а саме структурні (мають прямий вплив на рівень витрат підприємства) та функціональні (впливають на витрати підприємства та визначають його здатність успішно функціонувати). Окремі автори виокремлюють інші групи факторів які впливають на управління витратами підприємства. Зокрема, Н. Радіонова та М. Скрипник [40, с. 43] виділяють групи структуроутворюючих факторів, що здійснюють вплив на формування витрат суб'єкта господарювання, враховуючи вплив внутрішнього й зовнішнього середовища. С. Дем'яненко [11, с. 62] обґрунтував і виокремив три групи факторів джерел формування виробничих витрат: зовнішньоекономічні (формуються під впливом зовнішньоекономічних чинників); міжгалузеві, (визначають ціни на продукцію і на ресурси); внутрішні (мають місце безпосередньо в процесі виробництва). С. Кулакова [25, с. 41] зазначає, що врахування факторів які впливають на управління витратами є вагомим для підприємства, оскільки допомагає у їх зменшити. При цьому авторка, виділяє такі фактори впливу, як зростання виробництва та сфери послуг, зростання технологій, глобальна та загальна внутрішня конкуренція.

Ситуаційний підхід до управління витратами підприємства ґрунтується на відсутності єдиної правильної та універсальної управлінської стратегії, оскільки різноманітні бізнес-процеси вимагають використання різних підходів для досягнення поставленої мети. Цей підхід стає особливо актуальним в умовах постійних змін ринкового середовища функціонування підприємства, де складно визначити оптимальну модель розвитку та доцільніше застосовувати планування.

Дослідження дефініцій поняття «управління витратами» підприємства дало можливість виділити основні підходи до його трактування. Комплексне використання різноманітних підходів дозволить забезпечити глибокий аналіз та розуміння всіх аспектів витрат підприємства, враховуючи як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу. Впровадження комплексного управління витратами включає в себе раціональне поєднання інструментів, методів та стратегій, які допомагають ефективно взаємодіяти з різними аспектами витратного процесу.

1.2 Концептуальні основи стратегічного управління витратами підприємства

Управління витратами підприємства з точки зору результативності спрямована на досягнення поставлених цілей в умовах обмежених ресурсів. Забезпечення перевищення результатів над витратами є необхідною умовою для досягнення стійкого розвитку та конкурентоспроможної позиції будь-якого суб'єкта господарювання. Економічність, яка є найбільш розповсюдженим тлумаченням ефективності, визначає співвідношення отриманого результату до понесених витрат і відображає обсяг виробництва на одиницю витрат. В економічній літературі виділяють три рівні управління витратами підприємства, а саме оперативний, тактичний і стратегічний. Сутність та відмінності між цими рівнями управління витратами підприємства наведені в таблиці 1.4.

Кожен з цих рівнів має свої цілі, завдання, об'єкт, методи та інструменти управління, що принципово відрізняються один від одного в зв'язку з різними часовими інтервалами. Основні відмінності стратегічного управління витратами підприємства від оперативного та тактичного управління, полягають у визначенні напрямів аналізу витрат, встановленні цілей і завдань аналізу, визначенні поведінки витрат в залежності від впливу тих чи інших факторів діяльності підприємства. На основі чого здійснюється прийняття управлінських рішень, яке різниться в залежності від сприйняттям самого процесу управління витратами підприємства.

Реалізація стратегічного управління здійснюється за допомогою розробки та прийняття стратегічних управлінських рішень, до яких відносяться всі рішення, що стосуються основних аспектів діяльності підприємства, орієнтовані на довгострокову перспективу та прийняті в умовах високої невизначеності. Ефективність діяльності підприємства залежить від налагодженої системи стратегічного управління, що зумовило дослідження витрат на стратегічному рівні.

Таблиця 1.4 – Порівняння оперативного, тактичного та стратегічного управління витратами підприємства

Характерні ознаки	Рівні управління витратами підприємства		
	Оперативний рівень	Тактичний рівень	Стратегічний рівень
Мета управління витратами	Підтримка величини витрат на відповідному рівні	Максимізація прибутку підприємства за рахунок мінімізації витрат	Скорочення витрат за умов підвищення стратегічних позицій підприємства та забезпечення стійкої конкурентної переваги
Завдання управління витратами	Отримання оперативної інформації про зміну величини витрат	Максимізація прибутку в короткостроковій перспективі	Створення довгострокових конкурентних переваг підприємства за рахунок оптимізації витрат
Об'єкт управління	Витрати за видами окремого продукту (послуг)	Витрати за функціонально виокремленими сферами діяльності підприємства	Загальні витрати всього бізнес-процесу стратегічної діяльності підприємства
Функції управління витратами	Витрати, як функція обліку і контролю	Витрати, як функція обсягу виробництва продукції	Витрати, як функція стратегічного вибору, пов'язаного зі структурними і функціональними факторами
Характер управління	Короткострокове управління, ситуаційний характер	Середньострокове управління, тактичне планування	Довгострокове управління, стратегічне планування
Причина зміни витрат	Витрати є функцією обсягу реалізації продукції (робіт, послуг)	Витрати є зміною умов функціонування суб'єкта господарювання	Витрати є функцією стратегічних виборів, що пов'язані з структурними і функціональними чинниками
Об'єкт контролю витрат	Правильність документального оформлення формування витрат у межах бюджетних показників та відхилень від них	Раціональність вибору методу управління та обліку витрат і калькулювання собівартості продукції	Достовірність відображення витрат у внутрішній управлінській, інтегрованій та фінансовій звітності підприємства
Інструменти управління	Нормування витрат, аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних, аналіз причин відхилень, здійснення коригуючих дій щодо мінімізації відхилень	Виявлення резервів скорочення витрат, розробка програми скорочення витрат, використання виявлених резервів в цілях забезпечення витрат	Оптимізація витрат, що враховує повний життєвий цикл продукту, аналіз ланцюжка цінностей, аналіз витратоутворюючих факторів, аналіз конкурентних переваг

В науковій літературі існують розбіжності щодо трактування поняття «стратегічне управління витратами». Так, О. Брагіна тлумачить стратегічне управління витратами, трактуючи його через обґрунтування стратегічного вибору комплексу елементів управління щодо оптимізації рівня витрат. Під поняттям авторка розуміє «систему, яка включає в себе комплекс взаємопов'язаних елементів управління (мета, завдання, планування, аналіз, комунікація, мотивація, контроль, оцінка, прийняття рішень), і спрямована на забезпечення реалізації стратегічних завдань в цілях оптимального управління витратами» [3, с. 58].

І. Труніна під стратегічним управлінням витратами підприємства розуміє «раціоналізацію рівня витрат за встановленим переліком бізнес-процесів протягом певного періоду з врахуванням затратоутворювальних чинників, що забезпечує виконання функцій управління затратами на стадіях розробки, формування, реалізації, контролю й регулювання загальної стратегії підприємства, та дозволяє враховувати конкурентні переваги щодо затрат» [44, с. 189]. В запропонованому визначенні акцент робиться не стільки на визначенні рівня витрат, скільки на врахуванні чинників що впливають на управління витратами та встановлення переваг в порівнянні з конкурентами.

На думку Н. Прокопенка, стратегічне управління витратами це «взаємопов'язаний комплекс робіт, які формують і впливають на процес виникнення і поведінку витрат під час здійснення господарської діяльності і спрямовані на досягнення оптимального рівня витрат в усіх підсистемах підприємства за виконання в них будь-яких робіт» [37, с. 81]. Автор підкреслює увагу на комплексному характері стратегічного управління витратами де стратегічні витрати визначаються як залежність між витратами та обсягами виробництва в розрізі структури продукції.

Дещо по іншому трактують стратегічне управління витратами І. Андрющенко та О. Томілова [1], співвідносячи стратегічні витрати з витратами на розвиток. Хоча при цьому автори підтримують думку щодо трактування стратегічного управління витратами як складової стратегічного позиціонування

підприємства (на ринку та в рамках логістичного ланцюга постачань). Тобто оптимізація витрат визначаються виходячи з критерію стратегічної необхідності. В аспекті практичної реалізації пропозиції автори визначають детальну структуру варіантів стратегічного вибору підприємства.

На думку Т. Меліхової «стратегічне управління витратами – це система методів обліку та аналізу витрат, що забезпечує вибір стратегії на основі планування та прогнозування раціонального використання витрат підприємства, контроль за забезпеченням необхідного рівня витрат у процесі фінансово-господарської діяльності та інформаційну підтримку при ухваленні всіх управлінських рішень, що дозволяє реалізовувати стратегію підприємства» [31].

Отже, під «стратегічним управлінням витратами» підприємства пропонуємо розуміти процес який спрямований на забезпечення оптимального рівня витрат з точки зору перспективи стратегічного розвитку підприємства, який спрямований на досягнення стійкої конкурентної переваги, що досягається за допомогою системи прийомів і методів (концепцій), що включають в себе прогнозування, планування, облік, аналіз, контроль і регулювання рівня витрат на різних етапах формування, реалізації, контролю і регулювання стратегії підприємства.

Організація стратегічного управління господарською діяльністю підприємства передбачає управління ключовими аспектами його діяльності, охоплюючи важливі функції та сфери управління. Основні напрямки управління визначаються залежно від видів діяльності суб'єкта господарювання і включають: формування та ефективне використання ресурсів підприємства, контроль над виробничим процесом, управління маркетинговою стратегією та збутом, формування та раціональне використання фінансових ресурсів підприємства, управління персоналом суб'єкта господарювання. Стратегічне управління витратами є складовою частиною єдиної системи стратегічного управління підприємством, що має мету, завдання, об'єкт, суб'єкт і механізми (методи) управління. Вплив суб'єкта на об'єкт стратегічного управління здійснюється за допомогою функцій, що впливають на прийняття управлінських

рішень. Виділяють такі основні функції стратегічного управління: аналіз, планування, прогнозування, організація, облік, регулювання, мотивація, координація, контроль.

Аналіз передбачає стратегічний аналіз витрат підприємства в динаміці, порівняння їх з фактичними витратами підприємства. Прогнозування передбачає прогнозування зміни рівня витрат під час реалізації стратегічних рішень та оцінка прогнозу майбутніх витрат за їх фактичним рівнем. При плануванні здійснюється розробка стратегічного плану розвитку підприємства та розробляються стратегічні перспективи управління витратами суб'єкта господарювання. Функція організації базується на залученні відповідальних осіб до прийняття управлінських рішень та організації реалізації прийнятих стратегічних рішень. Функція реалізації передбачає формування та обробку інформації для виконання прийнятих рішень. Функція контролю і регулювання базується на здійсненні контролю за процесом стратегічного розвитку підприємства, зокрема стратегічним управлінням витратами підприємства. Координація передбачає координацію дій виконавців щодо реалізації стратегічних рішень, регулювання зв'язків між всіма структурними підрозділами. Функція мотивації передбачає стимулювання виконавців до дотримання встановлених планів і визначення можливостей зниження витрат підприємства [50].

Стратегічне управління господарською діяльністю підприємств має здійснюватися на основі управління основними видами його діяльності, охоплювати основні функції та об'єкти управління. Можна виділити основні напрямки управління за видами діяльності підприємства: управління формуванням і використанням матеріально-технічних ресурсів, управління виробництвом продукції, управління маркетингом і збутом, управління науково-дослідними розробками, управління формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства, а також управління персоналом.

На думку вчених-економістів, на сьогодні не існує єдиного універсального методу стратегічного управління. В управлінні витратами в залежності від мети

та цілей діяльності підприємства, використовують різноманітні методи управління, які поділяються за певними ознаками [9, с. 21]:

– аналіз витрат (статистичні, економіко-математичні, CVP-аналіз, аналіз вигод і витрат, Contribution analysis, функціонально вартісний аналіз, ТОС-аналіз, Cost benchmarking). Зазначені методи гуртуються на визначенні оптимального співвідношення між перемінними і постійними витратами, ціною і обсягом виробництва продукції; порівняні даних щодо обсягу витрат звітного періоду з попереднім або базисним періодом; групування показників оцінки витрат; дослідження структури витрат; оцінка впливу окремих чинників на динаміку витрат;

– планування витрат (нормативний метод, розрахунково-аналітичний, балансовий метод, економіко-математичний метод). Методи планування витрат передбачають визначення планових показників (норм та нормативів), на основі яких визначається необхідний рівень фінансових ресурсів;

– облік витрат (Job Order Costing, Process Costing, по місцях виникнення витрат / центрах відповідальності, нормативний метод). Вказані методи передбачають ведення обліку витрат по окремих по замовленнях, по стадіях виробничого процесу, за визначеними підрозділами, обліку фактичних витрат з виділенням відхилень від встановлених норм;

– калькулювання собівартості (повного поглинання витрат, прямих витрат). Методи ґрунтуються на включенні в собівартість виробленої продукції крім прямих витрат, всіх, як змінних, так і постійних виробничих накладних витрат;

– контроль витрат (бюджетний контроль, контроль нормативних витрат). Зазначені методи передбачають встановлення відхилень між запланованими витратами і фактичними витратами, та дозволяють виявити причини які викликали ці відхилення;

– регулювання витрат (таргет-костинг, кайзер-костинг, кост-кілінг, комплекс методів ощадливого виробництва). Вказані методи базуються на постійному прагненні до усунення всіх видів витрат та охоплює не тільки

внутрішнє середовище, але і зовнішнє середовище функціонування підприємства. Передбачає залучення у процес оптимізації витрат усіх співробітників підприємства.

Слід відзначити, що більшість з описаних методів належать до поточного чи тактичного рівнів управління витратами, тобто призначені для короткострокової та середньострокової перспектив, не враховуючи при цьому стратегічних цілей підприємства. Ці методи спрямовані на максимізацію прибутку шляхом оптимізації витрат і зосереджують увагу суб'єктів господарювання на внутрішніх резервах їх скорочення, ігноруючи вплив зовнішніх факторів на діяльність підприємства. При визначенні прогнозних показників витрат підприємства, досить часто описані методи обмежені короткостроковим періодом часу, що створює труднощі при оцінці перспектив в майбутньому. Одним із способів вирішення перелічених проблем стала розробка концепцій стратегічного управління витратами, які враховують стратегічний розвиток підприємства та вплив зовнішніх факторів.

Концепція стратегічного управління витратами підприємства лежить в основі стратегічного управління підприємством і знаходить вираження у певних характерних рисах її застосування [42]:

– базується на певному поєднанні теорій: системному, ситуаційному та цільовому підходах до управління витратами підприємства (використання лише одного із зазначених підходів не дає змоги досягти необхідних результатів – оптимізації витрат у довгостроковій перспективі);

– орієнтує на вивчення умов, в яких функціонує підприємство (дозволяє створювати ситуаційні умови системи стратегічного управління витратами, що будуть відрізнятися одна від одної залежно від діяльності підприємства та впливу факторів зовнішнього середовища);

– базується застосуванні баз стратегічної інформації (аналіз, інтерпретація та застосування інформації для прийняття стратегічних рішень, що дає змогу визначити зміст витрат та послідовність дій щодо змін витрат завдяки зменшенню невизначеності ситуації);

– дозволяє прогнозувати наслідки управлінських рішень, що приймаються, впливаючи на ситуацію шляхом відповідного розподілу ресурсів, встановлення ефективних зв'язків та формування стратегічної поведінки персоналу;

– передбачає застосування певних інструментів та методів управління витратами підприємства, розробки стратегічних планів, проектів і програм [26, с. 27].

Як зазначає Ю. Дубей [13, с. 130], що стратегічне управління витратами, в переважній більшості, базується на трьох концепціях – витратоутворюючих чинників, ланцюжків цінностей, стратегічного позиціонування. «Класифікація витратоутворюючих факторів виділяє в них дві групи – традиційні для управлінського обліку функціональні (пов'язані з виконанням бізнес-функцій, у тому числі мотивація, управління якістю, завантаження виробничих потужностей і т. д.) і структурні (базові стратегічні характеристики підприємства, масштаб, діапазон, досвід і складність діяльності, виробничі технології). Перспективність введення в поле зору управління витратами структурних факторів полягає в тому, що прийняття правильного стратегічного рішення щодо структурного фактору прибирає цілий ряд проблем на нижньому функціональному рівні» [13, с. 130].

Концепції стратегічного управління витратами забезпечують досягнення стратегічних цілей підприємства і допомагають досягти конкурентних переваг, які полягають в мінімізації витрат для встановлення низьких цін; підтримання високого рівня витрат для створення унікальних властивостей і якостей продукції. У сучасних реаліях динамічного середовища більшість суб'єктів господарювання, реалізують змішані концепції стратегічного управління витратами, що базується на одночасному використанні кількох методів оптимізації витрат. В таблиці 1.5 узагальнено концепції стратегічного управління витратами підприємства, поєднання яких забезпечить ефективність реалізації стратегії управління витратами та їх оптимізації. Адже ефективність стратегічного управління витратами залежить від вибраних методів та їх оптимального поєднання.

Таблиця 1.5 – Концепції стратегічного управління витратами підприємства

Назва	Метод	Характеристика
Стратегічного управління витратами / SCM (Strategic Cost Management)	Витратоутворюючих чинників	Передбачає виявлення ключових функціональних (пов'язані із здатністю підприємства успішно функціонувати) і структурних чинників (масштаб діяльності, технології) для пошуку напрямів оптимізації.
	Ланцюжка цінностей / VCC Value Chain Costing)	Передбачає управління чинниками, які визначають утворення витрат, з метою отримання конкурентних переваг. Витрат розглядаються на всіх етапах додавання вартості: від придбання необхідних ресурсів до реалізації готової продукції. Ланцюжок цінностей підприємства розглядається як складова частина більш широкої системи, що включає ланцюжок цінностей постачальників і споживачів. Таким чином, для досягнення ефективності діяльності важливо забезпечити взаємодію цих систем.
	Стратегічне позиціонування	Визначає методи управління витратами підприємства, які залежать від його стратегічного напрямку в досягненні конкурентних переваг, таких як лідерство за витратами або диференціація продукції.
Процесно-орієнтоване управління витратами	Процесно-орієнтоване бюджетування / ABB (Activity-Based Budgeting)	Визначає, аналізує та досліджує різновиди діяльності підприємства, які призводять до витрат. Кожен з таких видів діяльності піддається ретельному обстеженню з метою виявлення можливих шляхів підвищення ефективності. Після цього на основі отриманих результатів розробляються бюджети. Процес бюджетування за видами діяльності є більш деталізованим, порівняно з традиційними методами бюджетування, які часто обмежуються лише коригуванням попередніх бюджетів у зв'язку з інфляцією чи розвитком бізнесу. Цей підхід дозволяє виявити неефективні види продукції чи діяльності, бізнес-процеси, які потребують переорганізації чи передачі на аутсорсинг.
	ABC (Activity Based Costing)	Облік ведеться по окремих бізнес процесах організації.
	ABA (Activity Based Analysis)	Дослідження витрат в межах конкретних бізнес-процесів, оцінка різноманітних можливостей реалізації цих процесів та вибір найбільш оптимального варіанту, визначення областей витрат, що можуть бути піддані оптимізації, а також проведення порівняльного аналізу різних варіантів зменшення витрат.
	Процесно-орієнтоване управління / ABM (Activity Based Management)	Управління витратами на рівні окремих процесів або операцій, відоме як попроцесне (поопераційне) управління витратами, використовується для визначення рентабельності конкретних напрямків діяльності, продуктів, підрозділів або клієнтів підприємства. Це робиться з метою досягнення операційних або стратегічних покращень або прийняття рішення про відмову від них.

Джерело: узагальнено на основі [5, 9, 13]

У процесі управління витратами підприємство має можливість самостійно вибирати концепцію та набір методів, які буде застосовувати. Кожен із висвітлених методів має свої переваги та недоліки. На нашу думку, використання одного з них недостатньо для досягнення підвищення ефективності управління витратами підприємств та реалізації його стратегічних цілей. Сумісне використання методів, може надати підприємствам значні переваги, оскільки вони спрямовані для досягнення однієї мети – оптимального рівня витрат для отримання прибутку та забезпечення конкурентних переваг підприємства. Концепція стратегічного управління витратами дозволяє здійснювати аналіз, який враховує як внутрішні, так і зовнішні потреби, і є чітко націлена на оптимізацію витрат підприємства.

Підсумовуючи все вище зазначене, можемо дійти таких висновків. Стратегічне управління витратами підприємства є основним інструментом ведення будь-якої успішної підприємницької діяльності, що дозволяє забезпечити конкурентні переваги господарюючого суб'єкта та слугує одним з показників його розвитку. На сьогодні існує значна кількість різноманітних методів управління витратами, вибір яких залежить від цілей, специфіки і масштабу діяльності підприємства, його організаційної структури. Під час здійснення стратегічного управління витратами слід враховувати не лише внутрішні чинники які впливають на діяльність суб'єкта господарювання, а й чинники зовнішнього економічного середовища.

2 Аналітичне забезпечення стратегічного управління витратами підприємств

2.1 Статистичний аналіз витрат підприємств енергетичного сектору України в 2018-2022 роках

Енергетичний комплекс України представлено потужними підприємствами атомної, теплової, гідрогенеруючої та відновлювальної енергетики, а також мережею компаній, що забезпечують передачу електроенергії. Окрім того в енергетичному секторі функціонує значна кількість підприємств промислового й цивільного електромонтажу. Однак у результаті воєнного вторгнення РФ на територію України та постійних терористичних ракетних обстрілів енергетичної інфраструктури в 2022 році, сектор енергетики зазнав значних втрат. Прямі збитки підприємств енергетики оцінюються сотнями мільярдів гривень. Запорізька атомна електростанція, найбільша в Європі, потрапила під контроль російських військових і використовується для ядерного шантажу, разом із тим утримуючи в заручниках ціле місто-супутник Енергодар [41, с. 100].

Внаслідок терористичних атак на енергетичний сектор – 42 з 94 високовольтних підстанцій зазнали пошкоджень, при цьому лише 29 з них вдалося швидко відновити. Зазнали серйозних ушкоджень силові трансформатори та автотрансформатори великої потужності, які вважаються дорогими та складними для швидкої заміни, особливо в умовах воєнних дій. Зростання витрат підприємств енергетичної галузі на проведення необхідних ремонтних та відновлювальних робіт, створює значні труднощі. За таких обставин та враховуючи значну заборгованість населення за споживання електроенергії, існує серйозна загроза втрати фінансової стійкості підприємствами енергетичного сектору.

Кількість діючих підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії в 2018-2022 роках представлено в таблиці 2.1. Інформацію наведено за даними Державної служби статистики України [14].

Таблиця 2.1 – Кількість діючих підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії в Україні в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення (+,-), од	Відносне відхилення (приріст / зменшення), %
	2018	2019	2020	2021	2022		
Всього підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії, од.; з них:	1495	1592	3646	2530	2121	626	41,9
виробництво електроенергії, од.	998	599	2525	1790	1471	473	47,4
передача електроенергії, од.	63	249	822	67	49	-14	-22,2
розподілення електроенергії, од.	260	340	72	203	183	-77	-29,6
торгівля електроенергією, од.	174	404	227	470	418	244	140,2

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [14]

За період з 2018 по 2022 роки спостерігалася динаміка у зміні кількості підприємств, що займаються виробництвом, передачею та розподіленням електроенергії. На кінець 2018 року існувало 1495 таких підприємств, із яких 998 підприємств займалися виробництвом електроенергії, 63 підприємства – передачею, 260 – розподіленням, а 174 підприємства займалися торгівлею електроенергією. На кінець 2022 року кількість таких підприємств зросла до 2121, що більше в порівнянні з 2018 роком на 626 од. або на 41,9 %. Протягом аналізованого періоду суттєво зросла кількість підприємств які здійснюють виробництво електроенергії, а саме на 473 од. або на 47,4 %. Їх кількість на кінець 2022 року склала 1471 од. Суттєво зросла кількість підприємств, що

займаються торгівлею електроенергії, а саме на 244 од. або 140,2 %, кількість яких на кінець 2022 року склала 418 од. При цьому кількість підприємств які забезпечують передачу електроенергії зменшилася, на кінець 2022 року, в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року, на 14 од. або на 22,2 % та склала 49 од. Станом на кінець 2022 року зменшилася кількість підприємств з розподілення електроенергії на 77 од. або на 29,6 % та склала 183 од. Таким чином, протягом аналізованого періоду, спостерігалось як зростання, так і зниження кількості підприємств енергетичного сектору.

У 2022 році виробництво електроенергії в Україні знизилось на 19,4 % або на 8,8 млрд кВт-год, в порівнянні з 2021 роком. Зокрема, генерація електроенергії на АЕС за 2022 рік, порівняно з аналогічним періодом 2021 року знизилася на 32,8 %, на ТЕС – на 45,3 %, на ТЕЦ – на 41,7 %, відновлювальною енергетикою – на 34,4 %. Водночас виробництво електроенергії на ГЕС і ГАЕС завдяки водопіллю зросло на 36,4 %. У підсумку частка АЕС у структурі виробництва за 2022 рік склала 53,4 %, частка ТЕС – 20,8 %, частка ТЕЦ – 7,8 %, частка ГЕС і ГАЕС – 12,3 %, частка ВДЕ – 5,7%, що представлено на рисунку 2.1.

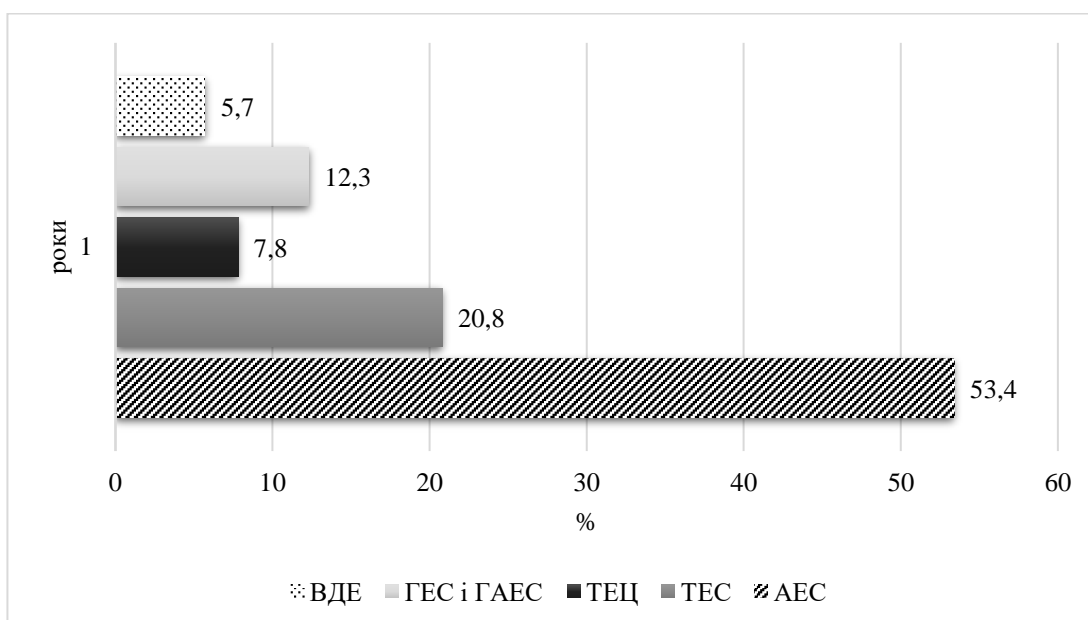

Рисунок 2.1 – Структура виробництва електроенергії в Україні

Джерело: побудовано за даними Міністерства енергетики України

Незважаючи на усі труднощі, пов'язані з війною, енергетики України продовжують працювати в режимі надзвичайної ситуації, забезпечуючи електроенергією промисловість та цивільне населення країни. Енергогенеруючим і розподільчим підприємствам вдається ефективно вирішувати завдання по ліквідації збитків, завданих обстрілами, протягом 2022 року. Аварійні бригади працюють у цілодобовому режимі.

У той же час експерти [41, с. 101], вказують на суттєве погіршення фінансових показників енергетичного сектору. Ця ситуація виникла внаслідок припинення експорту електроенергії, низької платоспроможності промисловості та населення, а також політичних рішень щодо заморожування тарифів на електроенергію. Тобто, доходи підприємств енергетичного сектору зменшуються, в той час як витрати зростають, що пов'язане з ремонтом та відновленням обладнання.

За статистичними даними підприємства енергетичного сектору належать до галузі промисловості. За даними Державної служби статистики України [45], на рисунку 2.2 відображено обсяг витрати підприємств промисловості на кінець 2022 року.

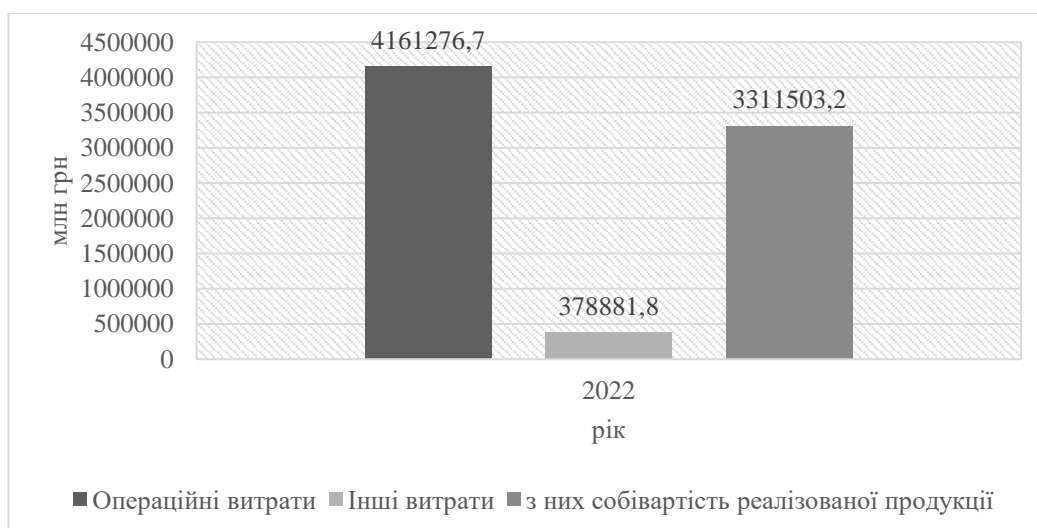

Рисунок 2.2 – Обсяг витрати підприємств промисловості на кінець 2022 року

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [14]

На кінець 2022 року загальний обсяг витрат підприємств промисловості склав 4558300,3 млн. грн, з яких 3311503,2 млн грн складала собівартість реалізованої продукції. В 2022 року операційні витрати підприємств промисловості склали 4161276,7 млн грн, інші витрати підприємств склали 378881,8 млн грн. За рахунок зростання загального обсягу витрат, діяльність підприємств промислового сектору була збитковою – 246696,7 млн грн.

Динаміку витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії в 2018-2022 роках наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії в 2018-2022 роках

Показник	Роки				
	2018	2019*	2020	2021	2022
Витрати на виробництво продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн з них:	177480574,2	–	314944595,4	429627627,0	641762444,5
– матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використані у виробництві, тис. грн	114107484,7	–	216778229,5	320362525,8	505769573,0
у % до загальних витрат	64,3	–	68,8	74,6	78,8
– амортизація, тис. грн	25130409,1	–	39019737,9	43404581,6	72627010,3
у % до загальних витрат	14,1	–	12,4	10,1	11,3
– витрати на оплату праці, тис. грн	27106737,6	–	43829234,1	48614865,8	45858241,6
у % до загальних витрат	15,3	–	13,9	11,3	7,2
– відрахування на соціальні заходи, тис. грн	5818498,3	–	9035763,7	10330994,8	9549802,8
у % до загальних витрат	3,3	–	2,9	2,4	1,5
– інші витрати, тис. грн	5317444,5	–	6281630,2	6914659,0	7957816,8
у % до загальних витрат	3,0	–	2,0	1,6	1,2

* – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [14]

Протягом аналізованого періоду динаміка витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств які займаються виробництвом, передачею та розподіленням електроенергії суттєво зростають. На кінець 2018 року загальний обсяг витрат склав 177480574,2 тис. грн. В 2020 році загальні витрати підприємств зросли на 137464021,2 тис. грн, в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року. Зростання витрат на виробництво товарів (робіт, послуг) на кінець 2021 року склало 114683031,6 тис. грн, а їх вартість на склала 429627627,0 тис. грн.

На кінець 2022 року вартість загальних витрат на виробництво продукції підприємств електроенергетики склала 641762444,5 тис. грн, та зросла в порівнянні з 2021 роком, на 212134817,5 тис. грн. Зростанню загальної вартості витрат, в 2022 році сприяло суттєве зростання матеріальних витрат та витрати на оплату послуг, які використані у виробництві, а саме на 185407047,2 тис. грн. Їх вартість на кінець року склала 505769573,0 тис. грн. Також, на кінець 2022 року суттєво зросли інші витрати підприємств енергетичного сектору, вартість яких склала 7957816,8 тис. грн та зросла протягом року на 1043157,8 тис. грн. В 2022 році суттєво зменшилися витрати на оплату праці. Їх вартість на кінець року склала 45858241,6 тис. грн та зменшилася, в порівнянні з попереднім періодом 2021 року, на 2756624,2 тис. грн, що пов'язано з виплатою заробітної плати працівникам на тимчасово окупованих територіях, значною міграцією працівників за кордон та окупацією Запорізької АЕС та міста Енергодар, яке її обслуговує. Зменшення витрат на оплату праці вплинуло на обсяг відрахування на соціальні заходи, які на кінець 2022 року склали 9549802,8 тис. грн. Їх вартість зменшилася, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року на 781192 тис. грн.

Протягом 2018-2022 років найбільшу частку в структурі витрат підприємств займають матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, які використані у виробництві. Їх частка впродовж періоду коливається від 64,3 до 78,8 %. Питома вага витрат на амортизацію підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії в 2018-2022 роках коливається від 10,1 до 14,1 %. Частка витрат на оплату праці працівникам підприємства склала 7,2%.

На рисунку 2.3 наведено рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії в 2018-2022 роках.

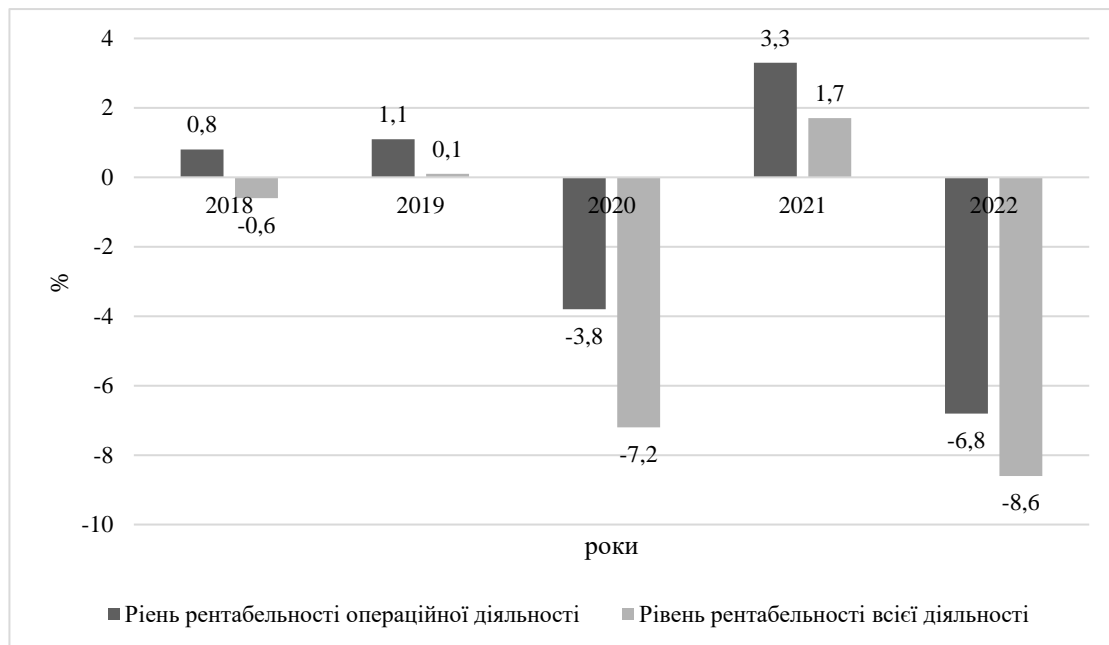

Рисунок 2.3 – Рівень рентабельності операційної та всієї діяльності підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії в Україні в 2018-2022 роках

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [14]

З рисунку 2.3 можна зробити висновки, що операційна діяльність підприємств в 2020 та 2022 роках була нерентабельною та мала від'ємне значення. Так в 2020 році рівень рентабельності операційної діяльності склав -3,8 %, тоді як рівень рентабельності всієї діяльності підприємств – -7,2 %. На кінець 2021 року рентабельність покращилася та мала додатне значення. А на кінець 2022 року, знову спостерігається погіршення рентабельності як операційної діяльності, так і рентабельності всієї діяльності підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії. Рівень рентабельності операційної діяльності на кінець року склав -6,8 %, рівень рентабельності всієї діяльності – -8,6 %.

Динаміку чистого прибутку (збитку) підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії в Україні з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2018-2022 роки, наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Чистий прибуток (збиток) підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2018-2022 роки

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Всього:					
чистий прибуток (збиток) підприємств, тис. грн, у т.ч.	15404283,9	13092854,7	-63968794,5	49800095,6	-71742345,6
чистий прибуток (збиток) великих підприємств, тис. грн	2525654,9	1503304,4	-32768719,2	21141381,0	-18359398,0
чистий прибуток (збиток) середніх підприємств, тис. грн	11675996,6	8452332,9	-12623593,3	19320374,9	-19375584,4
чистий прибуток (збиток) малих підприємств, тис. грн,	1202632,4	3137217,4	-18576482,0	9338339,7	-34007363,2
з них чистий прибуток (збиток) мікропідприємств, тис. грн, з них:	-261257,1	267339,9	-6893643,0	1444602,1	-7610473,4
підприємства які одержали прибуток					
% до загальної кількості підприємств	45,9	53,1	40,9	63,8	40,3
фінансовий результат, тис. грн	22734464,5	29745282,1	14489364,6	61424152,8	33739604,4
підприємства які одержали збиток					
% до загальної кількості підприємств	54,1	46,9	59,1	36,2	59,7
фінансовий результат, тис. грн	7330180,6	16652427,4	78458159,1	11624057,2	105481950,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [14]

Динаміка чистого прибутку підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії відзначається змінною тенденцією. На кінець 2018 року ці підприємства зареєстрували прибуток у розмірі 15404283,9 тис. грн. На кінець 2019 року прибутковість їхньої діяльності зменшилася на

2311429,2 тис. грн і склала 13092854,7 тис. грн. Суб'єкти господарювання з виробництва, передачі та розподілення електроенергії, в 2021 році понесли значні втрати в розмірі 63968794,5 тис. грн. Однак протягом 2021 року ситуація покращилася, завдяки збільшенню тарифів на енергоносії для населення. Прибуток підприємств, на кінець року зріс і склав 49800095,6 тис. грн, що суттєво перевищує результати попереднього року.

Фінансові показники діяльності підприємств українського електроенергетичного сектору, на кінець 2022 року, відзначаються від'ємною динамікою, яку можна порівняти з 2021 роком. У 2022 році суб'єкти господарювання зафіксували від'ємний фінансовий результат (збиток) в розмірі 71742345,6 тис. грн. При здійсненні аналізу діяльності підприємств електроенергетичного сектору, з розподілом на великі, середні та малі, слід відзначити збитковість їх діяльності. Великі підприємства, які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії, на кінець 2022 року, зазнали збитків у розмірі 18359398,0 тис. грн. У той час як середні підприємства електроенергетичної галузі зафіксували збитки у розмірі 19375584,4 тис. грн. Знову ж таки, малі суб'єкти господарювання електроенергетичного сектору отримали збитки, які на кінець 2022 року становили 34007363,2 тис. грн. Слід відзначити, що збитковість діяльності підприємств у 2022 році пов'язана з воєнними подіями на території України та втратами, які понесла енергетична інфраструктура внаслідок постійних обстрілів.

Згідно інформації від YouControl [22], серед тисячі найбільших підприємств України за обсягами доходів на кінець 2022 року, більшість належить до сектору паливно-енергетичного комплексу. Понад 100 компаній із цього переліку є ключовими гравцями у сфері електроенергетики. Чистий дохід найбільших підприємств електроенергетики становив 1040,0 млрд грн на кінець 2022 року, що склало 17,3 % від загальної кількості найбільш прибуткових підприємств України. До числа найбільших енергетичних підприємств України входять такі компанії, як Національна енергетична компанія «Укренерго», ПАТ «Укргідроенерго», Національна атомна енергогенеруюча компанія

«Енергоатом», ДП «Регіональні електричні мережі» та група ДТЕК. Проте, навіть при значних обсягах отриманих доходів, діяльність енергетичних підприємств зазнає великих втрат, що пов'язані з руйнуванням інфраструктури.

В 2023 році урядом України було розроблено механізм державної підтримки суб'єктів підприємництва паливно-енергетичного комплексу. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва паливно-енергетичного комплексу» [36] від 19 червня 2023 р. № 627 затверджено порядок підтримки підприємствам паливно-енергетичного комплексу, зокрема підприємствам електроенергетики. Підтримку надаватимуть через Фонд розвитку підприємництва шляхом компенсації частки вартості кредитів підприємств, що здійснюють виробництво електричної енергії на теплових електростанціях. Реалізація цієї постанови дасть змогу здійснити потрібні заходи для відновлення роботи підприємств енергетичного комплексу, що є критично важливим в умовах нового опалювального сезону.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ»

АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» – акціонерне товариство, основним видом діяльності якого є розподіленням, транспортуванням та постачанням електроенергії в Одеській області. Кінцевим бенефіціарним власником є Ахметов Рінат Леонідович. Територія обслуговування товариства становить 33,6 тис. км². Загальна протяжність ліній електропередачі складає 42396 км. Кількість трансформаторних підстанцій, які обслуговує компанія складають 9110 шт. АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» обслуговує 1036244 споживачів електроенергії, з яких 956162 складають побутові споживачі. З початку війни на території України, на інфраструктуру компанії

було здійснено ряд масованих атак, що спричинило значні пошкодження. Починаючи з 2022 року АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» відремонтували 1300 кілометрів повітряних ліній, замінили 783 опори, виконали капітальний ремонт 468 трансформаторних підстанцій розподільчих та 48 трансформаторних підстанцій високовольтних мереж. Компанією оновлено 705 кабельних ліній, 1200 кілометрів трас повітряних ліній електропередачі. На ці роботи компанія спрямувала понад 546,8 млн грн інвестиційної та ремонтної програми з 1,3 млрд які були заплановані в 2022-2023 роках.

На основі фінансової звітності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» (додатки А, Б), здійснено оцінку та аналіз фінансово-господарської діяльності товариства за 2020-2022 роки. В таблиці 2.4 відображено аналіз складу та структури активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках.

В 2020 році значну частку в загальній структурі активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» займали основні засоби. Зокрема питома вага основних засобів в 2020 році склала 78,4 %. Інші статті балансу акціонерного товариства займали незначний відсоток в загальній структурі активів балансу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ». Зокрема: частка нематеріальних активів товариства склали 0,14 %; частка незавершених капітальних інвестицій – 5,9 %, питома вага запасів – 0,86 %; частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – 5,14 %; частка дебіторської заборгованості за виданими авансами – 0,04 %; питома вага дебіторської заборгованості за розрахунками з нарахованих доходів – 0,03 %; питома вага іншої дебіторської заборгованості – 6,46 %; частка грошових коштів та їх еквіваленти – 2,21 %; питома вага інших оборотних активів – 0,82 %.

Станом на 31.12.2021 року, найбільшу частку в структурі активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» займали основні засоби, які склали 85,65 %. Їх питома вага яких, зросла на кінець року на 7,25 в.п. Частка нематеріальних активів акціонерного товариства, на кінець 2021 року склала 0,25 % та зросла на 0,1 в.п. В 2021 році частка незавершених капітальних інвестицій склала 7,18 % від загальної вартості активів та зросла, в порівнянні з 2020 роком на 1,28 в.п.

Таблиця 2.4 – Аналіз складу та структури активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Частка у активах			Зміни в структурі, в.п.	
				2020 рік,%	2021 рік,%	2022 рік,%	2021/2020	2022/2021
Необоротні активи								
Нематеріальні активи	14501	21796	38451	0,14	0,25	0,39	0,10	0,14
Незавершені капітальні інвестиції	594625	630576	630576	5,90	7,18	6,43	1,28	-0,75
Основні засоби	7900736	7524011	7749377	78,40	85,65	78,97	7,25	-6,68
Інші необоротні активи	0	5507	9878	0,00	0,06	0,10	0,06	0,04
Усього необоротних активів	8509862	8181890	8428282	84,45	93,14	85,88	8,69	-7,25
Оборотні активи								
Запаси	86456	64307	86987	0,86	0,73	0,89	-0,13	0,15
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	517662	47155	739911	5,14	0,54	7,54	-4,60	7,00
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	4129	12953	18546	0,04	0,15	0,19	0,11	0,04
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	21	5503	9746	0,00	0,06	0,10	0,06	0,04
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	2573	4389	9879	0,03	0,05	0,10	0,02	0,05
Інша поточна дебіторська заборгованість	650930	2422	6365	6,46	0,03	0,06	-6,43	0,04
Гроші та їх еквіваленти	222688	445399	485327	2,21	5,07	4,95	2,86	-0,12
Інші оборотні активи	82829	20709	28435	0,82	0,24	0,29	-0,59	0,05
Усього оборотних активів	1567287	602837	1385196	15,55	6,86	14,12	-8,69	7,25
Баланс	10077149	8784727	9813478	100	100	100	0,00	0,00

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

Питома вага інших необоротних активів підприємства на кінець року склала 0,06 %. Питома вага запасів акціонерного товариства, на кінець року зменшилася на 0,13 в.п., в порівнянні з 2020 роком, та склала 0,73 %. В 2021 році, частка дебіторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за продукцію, товари, роботи, послуги, в загальній структурі активів товариства склала 0,54 % та зменшилася, в порівнянні з попереднім роком на 4,6 в.п. Частка дебіторської заборгованості акціонерного товариства за виданими авансами, на кінець 2021 року склала 0,15 % та зросла, протягом року, на 0,11 в.п. Питома вага дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом на кінець 2021 року склала 0,06 %. Частка дебіторської заборгованості акціонерного товариства за розрахунками з нарахованих доходів склала 0,05 % від загальної вартості активів підприємства. Частка іншої поточної дебіторської заборгованості, зменшилася на кінець року на 6,43 в.п. та склала 0,03 %. Питома вага грошових коштів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» на кінець 2021 року, в порівнянні з відповідним періодом 2020 року, зросла на 2,86 в.п. та склала 5,07 %. Частка інших оборотних активів товариства на кінець року зменшилася на 0,59 в.п. та склала 0,24 %.

На 31.12.2022 року, як і в попередніх роках, найбільшу частку у структурі активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склали основні засоби, частка яких зменшилася протягом року на 6,68 в.п. та склала 78,97 %. Питома вага нематеріальних активів акціонерного товариства, на кінець року склала 0,39 % та зросла на 0,14 в.п. Частка незавершених капітальних інвестицій підприємства, в 2022 році склала 6,43 % від загальної вартості активів та зменшилася на 0,75 в.п. Питома вага інших необоротних активів товариства склала 0,1 % на кінець 2022 року та зросла на 0,04 в.п. Питома вага запасів акціонерного товариства, на кінець 2022 року склала 0,89 % та зросла протягом року на 0,15 в.п. Частка дебіторської заборгованості акціонерного товариства за продукцію, товари, роботи, послуги зросла на 7,0 в.п. та склала 7,54 %. Питома вага дебіторська заборгованість товариства за виданими авансами на кінець року склала 0,19 % та зросла, в порівнянні з 2021 роком, на 0,04 в.п. Питома вага дебіторської

заборгованості за розрахунками з бюджетом, на кінець року склала 0,1 % та зросла в порівнянні з попереднім періодом на 0,04 в.п. Частка дебіторської заборгованості за розрахунками з нарахованих доходів склала 0,1 % від загальної вартості активів підприємства та зросла на 0,05 в.п. Питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості, в 2022 році склала 0,06 % та зменшилася, протягом року на 0,04 в.п. В 2022 році частка грошових коштів та їх еквівалентів в загальній структурі активів акціонерного товариства склала 4,95 %, що на 0,12 в.п. менше, ніж у 2021 році. Питома вага інших оборотних активів товариства на кінець 2022 року склала 0,29 %.

На рисунку 2.4 відображено узагальнену структуру активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках.

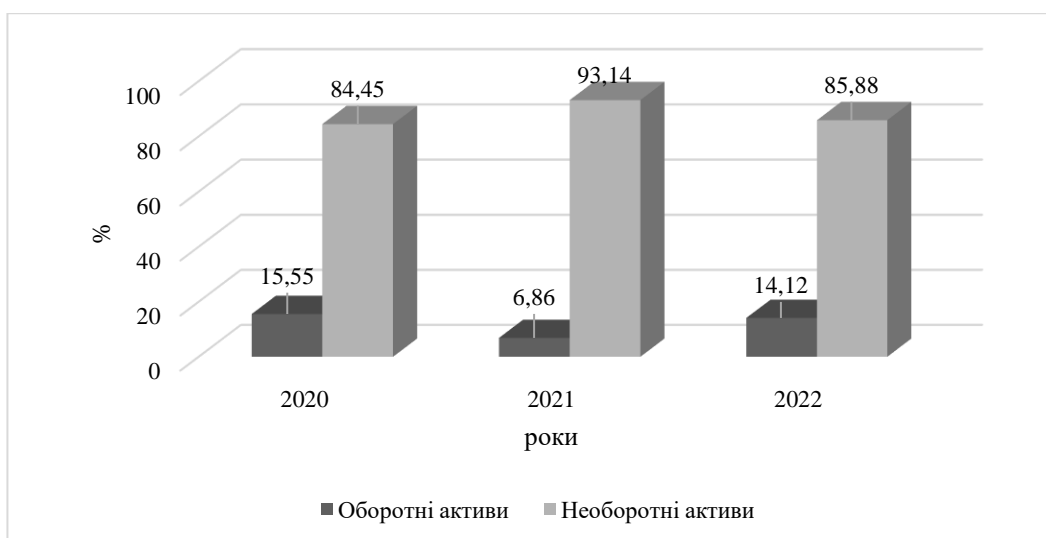

Рисунок 2.4 – Структура активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

Протягом 2020-2022 років в загальній структурі активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» переважали необоротні активи. Частка яких, на кінець 2020 року, склала 84,45 %. В 2021 році питома вага необоротних активів зросла, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 8,69 в.п. та склала 93,14 %. Частка необоротних активів підприємства, на кінець 2022 року

склала 85,88 % та зменшилася на 7,28 в.п. на кінець року. Питома вага оборотних активів, в загальній структурі активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», на кінець 2020 року склала 15,55 %. Станом на кінець 2021 року значення показника склало 6,86 %, що на 8,69 в.п. менше, ніж в аналогічному періоді попереднього року. Питома вага оборотних активів акціонерного товариства, на кінець 2022 року склала 14,12 %. Протягом року, значення показника збільшилося на 7,25 в.п. На основі проведеного аналізу структури активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», можна зауважити, що активи акціонерного товариства в переважній більшості складаються з основних засобів, що властиво для діяльності підприємств енергетичного комплексу.

В таблиці 2.5 здійснено порівняльний аналіз абсолютних та відносних змін активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках.

Активи акціонерного товариства протягом аналізованого періоду мали динамічну тенденція як зростання, так і зменшення. Нематеріальні активи підприємства на кінець 2020 року склали 14501 тис. грн. Станом на 31.12.2021 року загальна вартість нематеріальних активів акціонерного товариства зросла на 7295 тис. грн або на 50,31 % та склала 21796 тис. грн. В 2022 році аналізований показник склав 38451 тис. грн та збільшився, в порівнянні з попереднім роком, на 16655 тис. грн або 76,41 %.

Вартість незавершених капітальних інвестицій підприємства в 2020 році склала 594625 тис. грн. Балансове значення показника в 2021 році склало 630576 тис. грн та зросло на кінець року на 35951 тис. грн або на 6,05 %. В 2022 році вартість незавершених капітальних інвестицій підприємства склала 630576 тис. грн, а її значення не змінилося протягом року.

На кінець 2020 року основні засоби АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склали 7900736 тис. грн. Протягом 2021 року, балансова вартість основних засобів зменшилася на 376725 тис. грн або на 4,77 % та склала 7524011 тис. грн. На кінець 2022 року балансова вартість основних засобів акціонерного товариства збільшилася на 225366 тис. грн або на 3,0 % та склала 7749377 тис. грн.

Таблиця 2.5 – Аналіз абсолютних та відносних змін активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
				2021/2020 pp.	2022/2021 pp.	2021/2020 pp.	2022/2021 pp.
Необоротні активи							
Нематеріальні активи	14501	21796	38451	7295	16655	50,31	76,41
Незавершені капітальні інвестиції	594625	630576	630576	35951	0	6,05	0,00
Основні засоби	7900736	7524011	7749377	-376725	225366	-4,77	3,00
Інші необоротні активи	0	5507	9878	5507	4371	100,00	79,37
Усього необоротних активів	8509862	8181890	8428282	-327972	246392	-3,85	3,01
Оборотні активи							
Запаси	86456	64307	86987	-22149	22680	-25,62	35,27
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	517662	47155	739911	-470507	692756	-90,89	1469,10
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	4129	12953	18546	8824	5593	213,71	43,18
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	21	5503	9746	5482	4243	26104,76	77,10
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	2573	4389	9879	1816	5490	70,58	125,09
Інша поточна дебіторська заборгованість	650930	2422	6365	-648508	3943	-99,63	162,80
Гроші та їх еквіваленти	222688	445399	485327	222711	39928	100,01	8,96
Інші оборотні активи	82829	20709	28435	-62120	7726	-75,00	37,31
Усього оборотних активів	1567287	602837	1385196	-964450	782359	-61,54	129,78
Баланс	10077149	8784727	9813478	-1292422	1028751	-12,83	11,71

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

Вартість інших необоротних активів акціонерного товариства на кінець 2021 року склала 5507 тис. грн. Станом на 31.12.2022 року, їх балансове значення зросло на 4371 тис. грн або на 79,37 %, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

В 2020 році вартість запасів акціонерного товариства становила 86456 тис. грн. Протягом 2021 року їх балансова вартість зменшилася, в порівнянні з попереднім роком, на 25,62 % або на 22149 тис. грн та склала 64307 тис. грн. На кінець 2022 року, запаси АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зросли, в порівнянні з аналогічним періодом на 35,21 % або на 22680 тис. грн і склали 86987 тис. грн.

Дебіторська заборгованість акціонерного товариства за продукцію, товари, роботи, послуги станом 31.12.2020 року склала 517662 тис. грн. Протягом 2021 року, балансова вартість дебіторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за продукцію, товари, роботи, послуги зменшилася на 470507 тис. грн або 90,89 % та склав 47155 тис. грн. На кінець 2022 року, в порівнянні аналогічним періодом попереднього роком, дана стаття активу акціонерного товариства зросла на 692756 тис. грн або на 1469,1 % та склала 739911 тис. грн.

Абсолютне значення дебіторської заборгованості акціонерного товариства за виданими авансами склало 4129 тис. грн на кінець 2020 року. В 2021 році, балансове значення показника зросло на 8824 тис. грн або на 213,71 % та склало 12953 тис. грн. Протягом 2022 року, цей показник збільшився на 5593 тис. грн або на 43,18 % та склав 18546 тис. грн.

Вартість дебіторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за розрахунками з бюджетом, на кінець 2020 року склала 21 тис. грн. Протягом 2021 року балансове значення дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом збільшилося на 5482 тис. грн або на 26104,76 % та склало 5503 тис. грн. Станом на 31.12.2022 року даний показник збільшився на 4243 тис. грн або на 77,10 % та склав 9746 тис. грн.

Балансове значення дебіторської заборгованості товариства за розрахунками з нарахованих доходів в 2020 році склало 2573 тис. грн. В 2021 році вартість дебіторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» з нарахованих доходів зросла на 1816 тис. грн або 70,58 %

та склала 4389 тис. грн. На кінець 2022 року значення аналізованого показника збільшилося на 5490 тис. грн або на 125,09 % та склало 9879 тис. грн.

В 2020 році балансова вартість іншої поточної дебіторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склала 650930 тис. грн. На кінець 2021 року, значення показника зменшилася на 648508 тис. грн або на 99,63 % та склало 2422 тис. грн. Станом на 31.12.2022 року інша поточна дебіторська заборгованість товариства склала 6365 тис. грн та зросла на 3943 тис. грн або на 162,8 %.

На кінець 2020 року балансова вартість за показником «грошові кошти та їх еквіваленти» склала 222688 тис. грн. В 2021 році балансова вартість грошових коштів та їх еквівалентів зросла на 100,01 % або на 39928 тис. грн та склала 445399 тис. грн. На кінець 2022 року балансова вартість грошових коштів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» збільшилася на 8,96 % або на 39928 тис. грн і склала 485327 тис. грн.

В 2020 році інші оборотні активи акціонерного товариства склали 82829 тис. грн. Їх балансова вартість, протягом 2021 року склала 20709 тис. грн та зменшилася на 62120 тис. грн або на 75,0 %. На кінець 2022 року, балансова вартість інших оборотних активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зросла на 7726 тис. грн або 37,31 % та склала 28435 тис. грн.

Загальна вартість оборотних активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020 році склав 1567287 тис. грн. Протягом 2021 року значення показника акціонерного товариства зменшилося на 61,54 % або 964450 тис. грн та склало 602837 тис. грн. В 2022 році в порівнянні з минулим роком, загальний обсяг оборотних активів акціонерного товариства збільшився на 129,78 % або 782359 тис. грн та склав 1385196 тис. грн.

Загальний обсяг необоротних активів акціонерного товариства в 2020 році склав 8509862 тис. грн. Протягом 2021 року активи АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зменшилися на 3,85 % або на 327972 тис. грн та склали 8181890 тис. грн. На кінець 2022 року, вартість необоротних активів товариства склала 8428282 тис. грн. та зросла на 3,01 % або на 246392 тис. грн.

Загальний обсяг активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» на кінець 2020 року склав 10077149 тис. грн. На кінець 2021 року, вартість активів акціонерного товариства зменшилася, в порівнянні з минулим роком, на 1292422 тис. грн або 12,83 % та склала 8784727 тис. грн. В 2022 році загальна вартість активів суб'єкта господарювання склала 9813478 тис. грн та зросла, протягом року на 1028751 тис. грн або 11,71 %. На рисунку 2.5 представлено динаміку активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках.

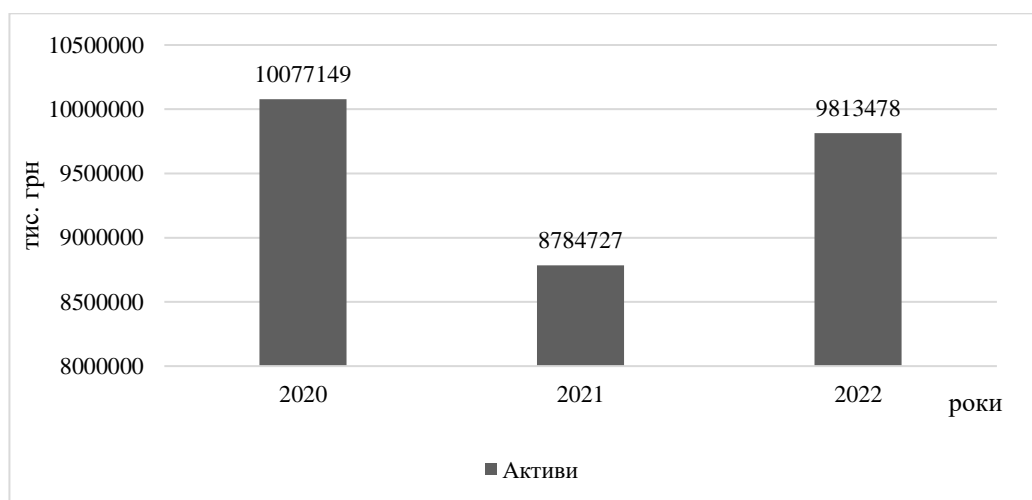

Рисунок 2.5 – Динаміка активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.5

За даними фінансової звітності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» (додаток А), в таблиці 2.6 здійснено аналіз джерел фінансування діяльності товариства в аналізованому періоді. Найбільшу частку, в 2020 році, в джерелах фінансування діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склав капітал у дооцінках, а саме 41,96 %. Питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу акціонерного товариства склала, на кінець року 1,51 %. Частка додаткового капіталу акціонерного товариства в загальній структурі пасивів склала 1,22 %. В 2020 році питома вага резервного капіталу склала 0,02 % від загальної структури пасивів товариства. Питома вага нерозподіленого прибутку акціонерного товариства, в 2020 році склала 20,84 %.

Таблиця 2.6 – Аналіз складу та структури пасивів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Частка у пасивах			Зміни в структурі, в.п.	
				2020 рік,%	2021 рік,%	2022 рік,%	2021/2020	2022 / 2021
Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	152124	152124	152124	1,51	1,73	1,55	0,22	-0,18
Капітал у дооцінках	4228536	3496929	4358533	41,96	39,81	44,41	-2,15	4,61
Додатковий капітал	122806	122806	185741	1,22	1,40	1,89	0,18	0,49
Резервний капітал	2391	2438	2875	0,02	0,03	0,03	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток	2099914	2835601	3236290	20,84	32,28	32,98	11,44	0,70
Усього власного капіталу	6605771	6609989	7935563	65,55	75,24	80,86	9,69	5,62
Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстроченні податкові зобов'язання	811044	684924	778488	8,05	7,80	7,93	-0,25	0,14
Довгострокові кредити банків	247533	0	0	2,46	0,00	0,00	-2,46	0,00
Інші довгострокові зобов'язання	82548	86973	92268	0,82	0,99	0,94	0,17	-0,05
Усього довгострокових зобов'язань	1141125	771897	870756	11,32	8,79	8,87	-2,54	0,09
Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити банків	946514	0	0	9,39	0,00	0,00	-9,39	0,00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	6610	22225	18754	0,07	0,25	0,19	0,19	-0,06
товари, роботи, послуги	462452	133639	134475	4,59	1,52	1,37	-3,07	-0,15
розрахунками з бюджетом	41418	13486	2451	0,41	0,15	0,02	-0,26	-0,13
розрахунками зі страхування	2617	11133	9874	0,03	0,13	0,10	0,10	-0,03
розрахунками з оплати праці	12372	41400	59523	0,12	0,47	0,61	0,35	0,14
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	494667	551069	365421	4,91	6,27	3,72	1,36	-2,55
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	5099	3537	4527	0,05	0,04	0,05	-0,01	0,01
Поточні забезпечення	64520	125453	127452	0,64	1,43	1,30	0,79	-0,13
Інші поточні зобов'язання	293974	500990	284682	2,92	5,70	2,90	2,79	-2,80
Усього поточних зобов'язань	2330253	1402932	1007159	23,12	15,97	10,26	-7,15	-5,71
Баланс	10077149	8784727	9813478	100	100	100	0,00	0,00

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

В 2020 році питома вага відстрочених податкових зобов'язань АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склали 8,05 %. Питома вага довгострокових кредити банків, в 2020 році склала 2,46 %. Частка інших довгострокових зобов'язань товариства на кінець 2020 року, склала 0,82 %. Серед поточних зобов'язань і забезпечень АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» найбільшу частку в 2020 році склали короткострокові кредити банків – 9,39 %. Частка поточної кредиторської заборгованості акціонерного товариства: за одержаними авансами склала 0,07 %; за товари, роботи, послуги склала 4,59 %; за розрахунками з бюджетом склала 0,41 %; за розрахунками зі страхування склала 0,03 %; за розрахунками з оплати праці склала 0,12 %. В 2020 році, питома вага поточної кредиторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за одержаними авансами склала 4,91 %. Частка поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з учасниками, на кінець 2020 року, склала 0,05 %. Питома вага поточних забезпечень, в 2020 році, становила 0,64 %. Частка інших поточних зобов'язань товариства, на кінець року склала 2,92 %.

В 2021 році питома вага зареєстрованого капіталу акціонерного товариства склала 1,73 % та збільшилася в порівнянні з попереднім роком, на 0,22 в.п. Частка капіталу у дооцінках зменшилася на 2,15 в.п. та склала 39,81 %. Питома вага додаткового капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2021 році склала 1,4 % та зменшилася в порівнянні з попереднім роком на 0,18 в.п. Частка резервного капіталу, в 2021 році склала 0,03 % від загальної вартості пасивів підприємства. Питома вага нерозподіленого прибутку акціонерного товариства склала 32,28 %, його частка зросла на 11,44 в.п. Питома вага відстрочених податкових зобов'язань товариства, на кінець 2021 року склала 7,8 % та зменшилася на 0,25 в.п., в порівнянні з минулим роком. Частка інших довгострокових зобов'язань підприємства, на кінець року склала 0,99 % та зросла, в порівнянні з 2020 роком на 0,17 в.п. Частка поточної кредиторської заборгованості товариства, на кінець 2021 року, за довгостроковими зобов'язаннями склала 0,25 %; за товари, роботи, послуги склала 1,25 %; за

розрахунками з бюджетом склала 0,15 %; за розрахунками зі страхування склала 0,13 %; за розрахунками з оплати праці склала 0,47 %. Частка поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами, в 2021 році склала 6,27 %, та зросла на 1,36 в.п. На кінець 2021 року, частка поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з учасниками зменшилася на 0,01 в.п. та склала 0,04 %. Питома вага поточних забезпечень АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зросла, в порівнянні з попереднім роком, на 0,79 в.п. та склала 1,43 %. Питома вага інших поточних зобов'язань акціонерного товариства збільшилася, на кінець 2021 року, на 2,79 в.п. та склала 5,7 %.

Станом на 31.12.2022 року, найбільшу частку в структурі джерел фінансування діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склав капітал у дооцінках, а саме 44,41 %. Частка показника зросла на кінець року на 4,61 в.п. Частка зареєстрованого капіталу в загальній структурі пасивів товариства зменшилася на кінець 2022 року на 0,18 в.п. та склала 1,55 %. Питома вага додаткового капіталу, в 2022 році, збільшилася на 0,49 в.п. та склала 1,89 %. В 2022 році частка нерозподіленого прибутку склала 32,98 % та зросла, на кінець року на 0,7 в.п. В структурі пасивів підприємства 7,93 % займали відстроченні податкові зобов'язання товариства. Їх частка зросла на кінець 2022 року на 0,14 в.п. Питома вага інших довгострокових зобов'язань товариства, в 2022 році склала 0,94 % та зменшилася на 0,05 в.п. протягом року. Частка поточної кредиторської заборгованості товариства за довгостроковими зобов'язаннями, зменшилася протягом року на 0,06 в.п. та склала 0,19 %. В 2022 році питома вага поточної кредиторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за товари, роботи, послуги зменшилася на 0,15 в.п. та склала 1,37 %. На кінець 2022 року, питома вага кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом зменшилася на 0,13 в.п. та склала 0,02 %. Станом на 31.12.2022 року, питома вага поточної кредиторської заборгованості акціонерного товариства за розрахунками зі страхування зменшилася на 0,03 в.п. та склала 0,1 %. В 2022 році збільшилася частка поточної кредиторської заборгованості АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за розрахунками з

оплати праці, а саме на 0,14 в.п. та склала 0,61 %. В 2022 році питома вага поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами склала 3,72 % та зменшилася, в порівнянні з минулим роком на 2,55 в.п. Частка поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з учасниками, протягом 2022 року збільшилася на 0,01 в.п. та склала 0,05 %. Питома вага поточних забезпечень АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2022 році склала 1,3 % та зменшилася протягом року на 0,13 в.п. Частка інших поточних зобов'язань акціонерного товариства, в загальній структурі пасивів склала 2,9 % в 2022 році, та зменшилася, в порівнянні з минулим роком на 2,8 в.п.

В структурі джерел фінансування діяльності суб'єкта господарювання в 2020-2022 роках, переважав власний капітал. Зокрема, частка власного капіталу на кінець 2020 року склала 65,55 %. В 2021 році питома вага власного капіталу, зросла на 9,69 в.п. та склала на кінець року 75,24 %. На кінець 2022 року зростання питомої ваги власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склало 5,62 в.п. Частка позикового капіталу, в загальній структурі джерел фінансування діяльності підприємства, на кінець 2022 року склала 14,11 %, та зменшилася, в порівнянні з 2021 роком на 7,8 в.п. Питома вага довгострокових зобов'язань, цільового фінансування та забезпечення АТ «Хмельницькобленерго» в 2022 році склала 9,71 % та збільшилася, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 4,88 в.п. Питома вага довгострокового позикового капіталу в 2020 році склала 11,32 %. В 2021 році частка довгострокового позикового капіталу зменшилася на 2,54 в.п. та склала 8,79 %. На кінець 2022 року частка довгострокових зобов'язань АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склала 8,87 % та зросла, в порівнянні з минулим роком на 0,09 в.п. Питома вага короткострокового позикового капіталу акціонерного товариства в загальній структурі джерел фінансування, в 2020 році, склала 23,12 %. На кінець 2021 року, його питома вага зменшилася на 7,15 в.п. та склала 15,97 %. В 2022 році частка поточних зобов'язань підприємства, зменшилася, в порівнянні минулим роком,

на 5,71 в.п. та склала 7,15 %. На рисунку 2.6 відображено структуру капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках.

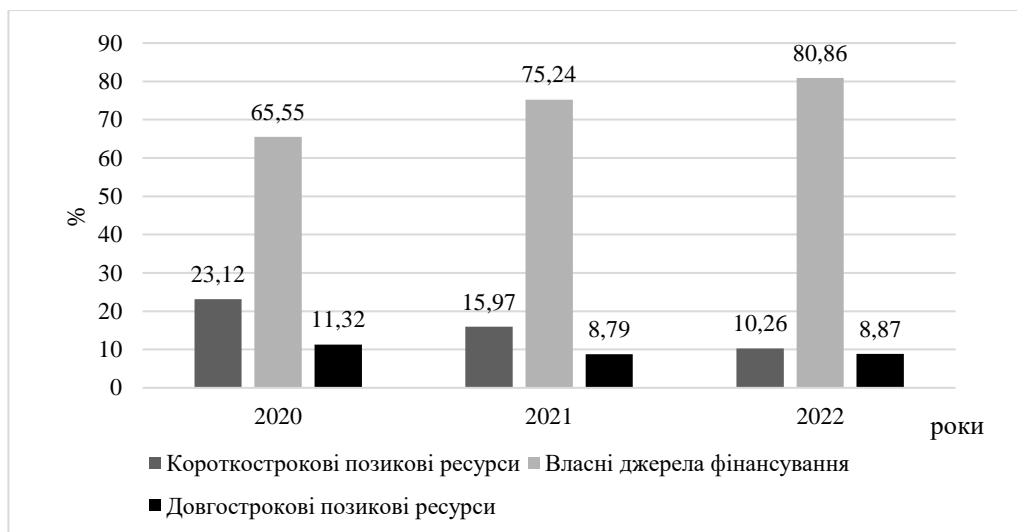

Рисунок 2.6 – Структура капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

В таблиці 2.7 наведено аналіз динаміки основних статей пасивів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020-2022 роках. Протягом аналізованого періоду зареєстрований (пайовий) капітал АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» не змінювався та становив 152124 тис. грн. Абсолютна вартість капіталу підприємства у дооцінках, в 2020 році, склала 4228536 тис. грн. Протягом 2021 року, балансове значення показника зменшилася та склало 3496929 тис. грн, що менше від попереднього року на 731607 тис. грн або на 17,3 %. На кінець 2022 року балансова вартість капіталу акціонерного товариства у дооцінках суттєво зросла на 861604 тис. грн або на 24,64 % та склала 4358533 тис. грн. Балансова вартість додаткового капіталу акціонерного товариства в 2020-2021 роках склала 122806 тис. грн. На кінець 2022 році, балансове значення показника зросло на 62935 тис. грн або на 51,25 % та склало 185741. В 2020 році резервний капітал товариства становив 2391 тис. грн. В 2021 році, його значення зросло на 47 тис. грн та склало 2438 тис. грн, в 2022 році – 2875 тис. грн.

Таблиця 2.7 – Аналіз динаміки пасиву АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %.	
				2021/2020 рр.	2022/2021 рр.	2021/2020 рр.	2022/2021 рр.
Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	152124	152124	152124	0	0	0,00	0,00
Капітал у дооцінках	4228536	3496929	4358533	-731607	861604	-17,30	24,64
Додатковий капітал	122806	122806	185741	0	62935	0,00	51,25
Резервний капітал	2391	2438	2875	47	437	1,97	17,92
Нерозподілений прибуток	2099914	2835601	3236290	735687	400689	35,03	14,13
Усього власного капіталу	6605771	6609989	7935563	4218	1325574	0,06	20,05
Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстроченні податкові зобов'язання	811044	684924	778488	-126120	93564	-15,55	13,66
Довгострокові кредити банків	247533	0	0	-247533	0	-100,00	0,00
Інші довгострокові зобов'язання	82548	86973	92268	4425	5295	5,36	6,09
Усього довгострокових зобов'язань	1141125	771897	870756	-369228	98859	-32,36	12,81
Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	946514	0	0	-946514	0	-100,00	0,00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	6610	22225	18754	15615	-3471	236,23	-15,62
товари, роботи, послуги	462452	133639	134475	-328813	836	-71,10	0,63
розрахунками з бюджетом	41418	13486	2451	-27932	-11035	-67,44	-81,83
розрахунками зі страхування	2617	11133	9874	8516	-1259	325,41	-11,31
розрахунками з оплати праці	12372	41400	59523	29028	18123	234,63	43,78
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	494667	551069	365421	56402	-185648	11,40	-33,69
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	5099	3537	4527	-1562	990	-30,63	27,99
Поточні забезпечення	64520	125453	127452	60933	1999	94,44	1,59
Інші поточні зобов'язання	293974	500990	284682	207016	-216308	70,42	-43,18
Усього поточних зобов'язань	2330253	1402932	1007159	-927321	-395773	-39,79	-28,21
Баланс	10077149	8784727	9813478	-1292422	1028751	-12,83	11,71

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

Вартість нерозподіленого прибутку акціонерного товариства, в 2020 році, склала 2099914 тис. грн. На кінець 2021 року, його значення склало 2835601 тис. грн. та зросло, в порівнянні з минулим роком на 735687 тис. грн або на 35,03 %. Станом на 31.12.2022 року вартість нерозподіленого прибутку товариства збільшилася на 14,13 % або на 400689 тис. грн та склала 3236290 тис. грн. Загальна вартість власного капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020 році склала 6605771 тис. грн. В 2021 році вартість власного капіталу акціонерного товариства зросла на 4218 тис. грн або на 0,06 % та склала 6609989 тис. грн. В 2022 році вартість власного капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склала 7935563 тис. грн та зросла на 1325574 тис. грн або 20,05 %. Динаміка власного капіталу товариства у 2020-2022 роках наведена на рисунку 2.7.

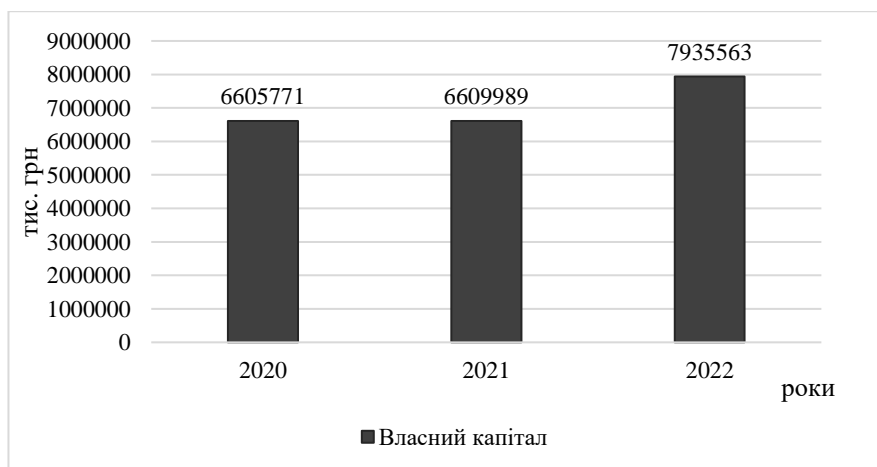

Рисунок 2.7 – Динаміка власного капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

В 2020 році вартість відстрочених податкових зобов'язань товариства склала 811044 тис. грн. В 2021 році їх значення зменшилося на 126120 тис. грн або на 15,55 % та склало 684924 тис. грн. Відстрочені податкові зобов'язання в 2022 році склали 778488 тис. грн, а їх вартість зросла, в порівнянні з попереднім роком на 93564 тис. грн або на 13,66 %. Інші довгострокові зобов'язання

товариства в 2020 році склали 82548 тис. грн. Їх значення зросло, в порівнянні з 2020 роком, на 4425 тис. грн або на 5,36 %. На кінець 2022 року, значення аналізованого показника склало 92268 тис. грн та зросло на 5295 тис. грн або на 6,09 %. Загальна вартість довгострокових зобов'язань і забезпечень АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» на кінець 2020 року склала 1141125 тис. грн. На кінець 2021 року вони зменшилися на 369228 тис. грн або на 32,36 % та склали 771897 тис. грн. На кінець 2022 року, вартість довгострокових зобов'язань акціонерного товариства зросла, в порівнянні з минулим роком, а саме на 98859 тис. грн або на 12,81 % та склала 870756 тис. грн. Динаміку фінансування діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за рахунок довгострокових позикових коштів, наведено на рисунку 2.8.

Рисунок 2.8 – Динаміка довгострокових зобов'язань АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

Поточні зобов'язання АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», в 2020 році за довгостроковими зобов'язаннями склала 6610 тис. грн. В 2021 році їх значення зросло на 15615 тис. грн або на 236,32 % та склало 22225 тис. грн. Вартість поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, в 2022 році склало 18754 тис. грн та зменшилося, протягом року

на 3471 тис. грн або 15,62 %. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, в 2020 році склала 462452 тис. грн. Станом на 31.12.2021 року, значення показника зменшилося на 328813 тис. грн або на 71,10 % та склало 133639 тис. грн. Вартість поточної заборгованості акціонерного товариства за товари, роботи, послуги склала 313677 тис. грн, на кінець 2022 року та збільшилася на 836 тис. грн або 0,63 %. Поточна кредиторська заборгованість АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за розрахунками з бюджетом в 2020 році склала 41418 тис. грн. Балансова вартість кредиторської заборгованості товариства за розрахунками з бюджетом зменшилася на 67,44 % або на 27932 тис. грн в 2021 році та склала 13486 тис. грн. В 2022 році їх значення зменшилося на 81,83 % або на 11035 тис. грн та склало 2451 тис. грн. В 2020 році поточна кредиторська заборгованість АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за розрахунками зі страхування склала 2617 тис. грн. Значення показника, в 2021 році, зросло на 8516 тис. грн або на 325,21 % та склало 11133 тис. грн. В 2022 році, поточна заборгованість товариства зі страхування склала 9874 тис. грн, а її значення зменшилося, в порівнянні з 2021 роком, на 1259 тис. грн або 11,31 %. Балансова вартість поточної кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання за розрахунками з оплати праці, на кінець 2020 року склала 12372 тис. грн. Значення показника, в 2021 році, збільшилося на 29028 тис. грн або на 234,43 % та склало 41400 тис. грн. В 2022 році воно склало 59523 тис. грн та збільшилося на 18123 тис. грн або 43,78 %. Поточна кредиторська заборгованість суб'єкта господарювання за одержаними авансами на кінець 2020 року склала 494667 тис. грн. В 2021 році, показник збільшився на 56402 тис. грн або на 11,40 % та склав 551069 тис. грн. Протягом 2022 року значення показника зменшилася на 185648 тис. грн або на 33,69 % та склало 365421 тис. грн. В 2020 році значення кредиторської заборгованості за розрахунками з учасниками склало 5099 тис. грн. Його значення, в 2021 році, зменшилося на 1562 тис. грн або на 30,63 % та склало 3537 тис. грн. В 2022 році, показник збільшився на 990 тис. грн або на 27,99 %, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року та становив 4527 тис. грн.

Вартість поточного забезпечення АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» на кінець 2020 року склала 64520 тис. грн. В 2021 році вона зросла на 60933 тис. грн або на 94,44 % та склала 125453 тис. грн. Поточні забезпечення товариства, в 2022 році збільшилися, в порівнянні з минулим роком, на 1999 тис. грн або 1,59 % та склали 127452 тис. грн. Інші поточні зобов'язання акціонерного товариства в 2020 році склали 293974 тис. грн. В 2021 році їх значення збільшилася на 70,42 % або 207016 тис. грн та склало 500990 тис. грн. В 2022 році балансова вартість інших зобов'язань зменшилася, в порівнянні з минулим роком, на 43,18 % або на 216308 тис. грн та склала 500990 тис. грн.

Загальна вартість короткострокового позикового капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020 році склала 2330253 тис. грн. В 2021 році їх значення зменшилося на 927321 тис. грн або 39,79 % та склало 1402932 тис. грн. На кінець 2022 року вартість короткострокового позикового капіталу підприємства склала 1007159 тис. грн, що на 28,21 % або на 395773 тис. грн менше, ніж у 2021 році (рисунок 2.9).

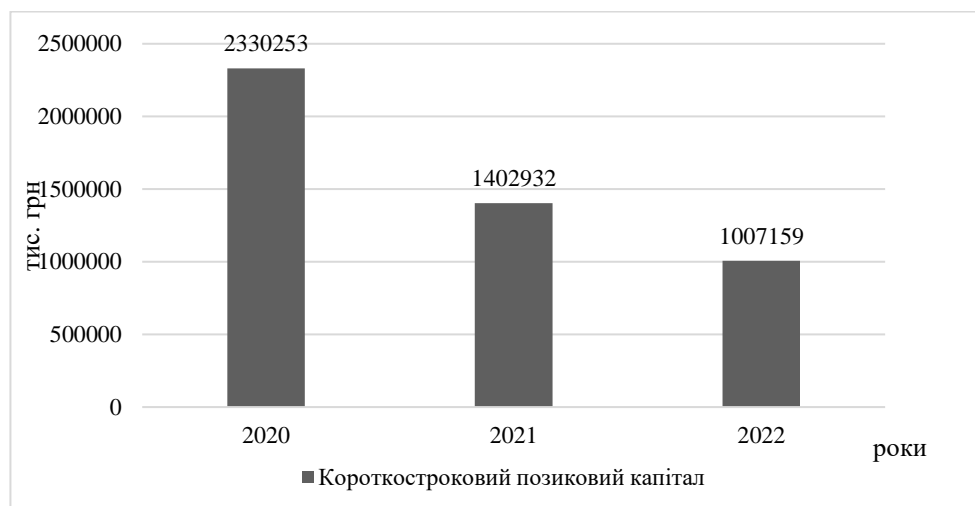

Рисунок 2.9 – Динаміка короткострокового позикового капіталу АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7.

За результатами здійснення господарської діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», в 2020 році отримало чистий збиток у сумі 14453 тис. грн. Розмір чистого прибутку акціонерного товариства отриманого на кінець 2021 року склав 4599 тис. грн. В 2022 році діяльність підприємства було збитковою. Збиток товариства на кінець року склав 491269 тис. грн (рисунок 2.10).

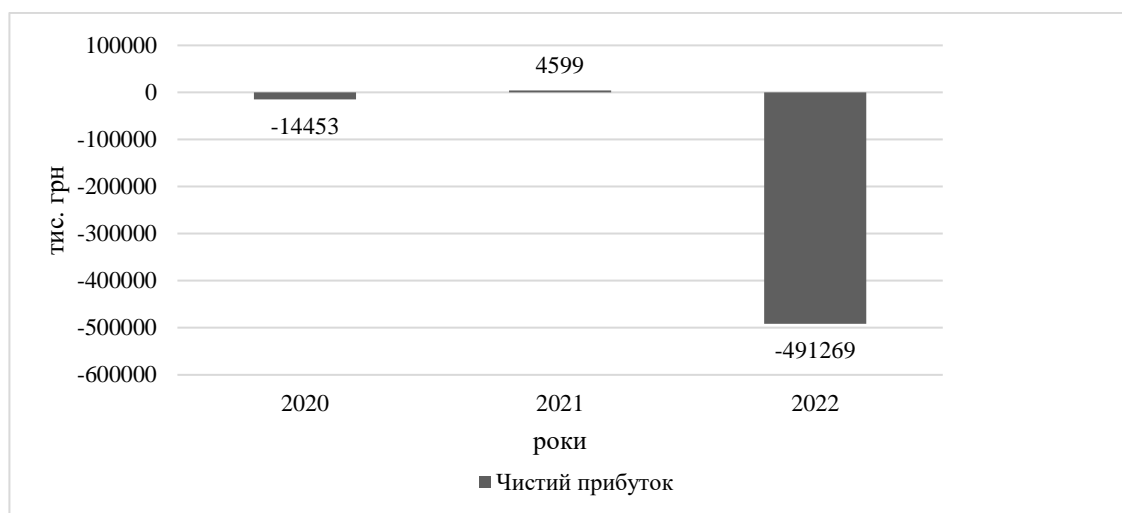

Рисунок 2.10 – Динаміка чистого прибутку АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності підприємства (Додаток Б)

Протягом аналізованого періоду діяльність АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» була в переважній більшості збитковою. В 2022 році товариство отримало значний збиток, що пов'язано з військовими діями на території України та руйнуваннями інфраструктури підприємства. Окрім того в 2022 році, значно зросла дебіторська заборгованість підприємства, що пов'язано з великою заборгованістю споживачів за розрахунками з АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ». Зазначене, в сукупності свідчить про значне погіршення фінансово-господарської діяльності товариства в 2022 році.

3 Напрями покращення стратегічного управління витратами підприємства на прикладі АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ»

Для здійснення стратегічного управління витратами підприємства енергетичного сектору в умовах макроекономічної нестабільності, необхідним є розробка власної стратегії з врахуванням галузевої специфіки діяльності підприємства. Аналіз витрат діяльності суб'єкта господарювання дозволяє вивчити причини їх виникнення, що допоможе прийняти ефективне рішення на стратегічному рівні, з врахуванням факторів операційного рівня.

В таблиці 3.1 здійснено аналіз динаміки витрат АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», який базується на аналізі звіту про фінансові результати за 2020-2022 роки.

Таблиця 3.1 – Аналіз динаміки витрат АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Показник	2020 р., тис. грн	2021 р., тис. грн	2022 р., тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення), %	
				2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.	2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.
Собівартість реалізованої продукції	8646158	3322129	4506101	-5324029	1183972	-61,58	35,64
Адміністративні витрати	182195	212028	238426	29833	26398	16,37	12,45
Інші операційні витрати	75839	65048	346954	-10791	281906	-14,23	433,38
Фінансові витрати	175505	49038	138443	-126467	89405	-72,06	182,32
Втрати від участі в капіталі	89	0	0	-89	0	-100,00	0,00
Інші витрати	22908	722	3876	-22186	3154	-96,85	436,84
Витрати з податку на прибуток	6291	8242	131478	1951	123236	31,01	1495,22
Разом витрати	9108985	3657207	5365278	-5451778	1708071	-59,85	46,70

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток Б).

В 2020 році собівартості реалізованої продукції АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» склала 8646158 тис. грн. В 2021 році витрати на собівартість реалізованої продукції товариства зменшилися на 61,58 % або на 5324029 тис. грн та склали 3322129 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції суб'єкта господарювання, в 2022 році, збільшилася, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 35,64 % або на 1183972 тис. грн та склала 4506101 тис. грн.

Адміністративні витрати акціонерного товариства протягом аналізованого періоду зростають. В 2020 році їх значення склало 182195 тис. грн. На кінець 2021 року, адміністративні витрати АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зросли на 29833 тис. грн або на 16,37 % та склали 212028 тис. грн. Балансова вартість адміністративних витрат, в 2022 році збільшилася на 26398 тис. грн або на 2,45 % та склала 238426 тис. грн.

Інші операційні витрати акціонерного товариства протягом аналізованого періоду як зростали, так і зменшувалися. В 2020 році їх значення склало 75839 тис. грн. Вартість інших операційних витрати товариства, в 2021 році збільшилася, в порівнянні з минулим роком, на 14,23 % або на 10791 тис. грн та склала 65048 тис. грн. В 2022 році вартість інших операційних витрат акціонерного товариства збільшилася, в порівнянні з 2021 роком, на 281906 тис. грн або на 433,38 % та склали 346954 тис. грн.

Фінансові витрати підприємства на кінець 2020 року становили 175505 тис. грн. Значення показника, на кінець 2021 року, склало 49038 тис. грн, що на 126467 тис. грн або на 72,06 % менше, ніж в аналогічному періоді попереднього року. В 2022 році фінансові витрати товариства, збільшилися на 89405 тис. грн або на 182,32 % та склали 138443 тис. грн.

В 2020 році АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» отримало втрати від участі в капіталі в сумі 89 тис. грн.

У 2020 році сума інших витрат акціонерного товариства склала 22908 тис. грн. На кінець 2021 року, інші витрати підприємства зменшилися на 96,85 % або на 22186 тис. грн та склали 722 тис. грн. Сума інших витрат товариства, на кінець 2022 року, зросла на 3154 тис. грн або на 436,84 % та склала 3876 тис. грн.

Витрати АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» з податку на прибуток в 2020 році склали 6291 тис. грн. В 2021 році, його значення зросло на 1951 тис. грн або на 31,01 % та склало 8242 тис. грн. На кінець 2022 року витрати на податок на прибуток склали 131478 тис. грн, що більше від показника попереднього року на 123236 тис. грн або на 1495,22 %.

Загальна вартість витрат АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020 році склали 9108985 тис. грн. В 2021 році значення показника зменшилося, в порівнянні з минулим періодом, на 5451778 тис. грн або на 59,85 % та склало 3657207 тис. грн. Витрати товариства, на кінець 2022 року, збільшилися на 1708071 тис. грн або на 46,70 % та склали 5365278 тис. грн.

В таблиці 3.2 здійснено аналіз витрат АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» за операційними елементами у 2020-2022 роках.

Таблиця 3.2 – Аналіз динаміки елементів операційних витрат АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках

Показник	2020 р., тис. грн	2021 р., тис. грн	2022 р., тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення), %	
				2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.	2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.
Матеріальні затрати	264056	382852	589745	118796	206893	44,99	54,04
Витрати на оплату праці	715254	847369	976146	132115	128777	18,47	15,20
Відрахування на соціальні заходи	154091	181098	214638	27007	33540	17,53	18,52
Амортизація	819318	1020484	1658740	201166	638256	24,55	62,54
Інші операційні витрати	294203	153100	359782	-141103	206682	-47,96	135,00
Разом	2246922	2584903	3799051	337981	1214148	15,04	46,97

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток Б).

Операційні витрати АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках зростали. Так, в 2020 році їх сума склала 2246922 тис. грн. На кінець 2021 року, вартість операційних витрат товариства збільшилася на 337981 тис. грн або на 15,04 % та склала 2584903 тис. грн. Загальна вартість операційних витрат, в

2022 році, збільшилася, в порівнянні з минулим роком на 1214148 тис. грн або 46,97 % та склала 3799051 тис. грн. Зокрема матеріальні витрати товариства в 2020 році становили 264056 тис. грн. В 2021 році їх сума зросла на 118796 тис. грн або на 44,99 % та склала 382852 тис. грн. На кінець 2022 року, вартість матеріальних витрат склала 589745 тис. грн, що більше, в порівнянні з 2022 роком на 206893 тис. грн або на 54,04 %. Протягом аналізованого періоду зросли витрати на заробітну плату працівників, які працюють в АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ». В 2020 році їх сума склала 715254 тис. грн. На кінець 2021 року, витрати на оплату праці працівників зросли на 132115 тис. грн або на 18,47 % та склали 847369 тис. грн. Витрати на оплату праці в 2022 році склали 976146 тис. грн та зросли, в порівнянні з попереднім роком на 128777 тис. грн або на 15,2 %. Зі збільшенням витрат на оплату праці, зросли і витрати на відрахування на соціальні заходи. В 2020 році їх сума склала 154091 тис. грн. В 2021 році, значення показника збільшилося на 27007 тис. грн або на 17,53 % та склало 181098 тис. грн. На кінець 2022 року, вартість витрат на відрахування на сплату єдиного соціального внеску склали 214638 тис. грн та зросли, в порівнянні з 2021 роком на 33540 тис. грн або 18,52 %. Відрахування на амортизацію в 2020 році склали 819318 тис. грн. Протягом 2021 року, вартість витрат на амортизацію зросла на 201166 тис. грн або на 24,55 %, та склала на кінець року 1020484 тис. грн. В 2022 році амортизаційні витрати збільшилися, в порівнянні з попереднім роком на 638256 тис. грн або на 62,54 % та склали 1658740 тис. грн. Інші операційні витрати АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» в 2020 році склали 294203 тис. грн. В 2022 році, інші операційні витрати зменшилися в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 141103 тис. грн або на 47,96 тис. грн та склали 153100 тис. грн на кінець року. В 2022 році інші операційні витрати склали 359782 тис. грн, що більше ніж в аналогічному періоді минулого року на 206682 тис. грн або 135,0 %.

На основі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що загалом усі витрати збільшились в аналізованому періоді, що можна пов'язати із збільшенням обсягу реалізації продукції. Система управління витратами

АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» є неефективною, оскільки не стимулюють виробника до їх раціонального використання. Економічні мотивації, які мають спонукати керівництво товариства до економії витрат на кожній ділянці задіяній до постачання електроенергії, поки що не спрацьовують належною мірою. Як в діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», так і в усій енергетичній галузі спостерігаються процеси зростання витрат на одиницю виробленої продукції або наданих послуг. У цьому контексті вирівнювання зростання витрат передбачає головним чином збільшення цін на продукцію і послуги, що здійснюється за рахунок підвищення вартості для кінцевих споживачів. З іншого боку, вітчизняні підприємства енергетичного комплексу перебувають у скрутному економічному становищі внаслідок постійних обстрілів та низької платіжної дисципліни з боку споживачів електроенергії. Зростання дебіторської заборгованості за спожиту електроенергію спонукає акціонерне товариство збільшувати кредиторську заборгованість, що ускладнює розв'язання проблем технічного удосконалення виробничих процесів. Заборгованість за спожиті енергетичні ресурси є на теперішній час одним із проблемних питань у побудові ефективної системи стратегічного управління витратами вітчизняних підприємств енергетичного комплексу загалом, так і АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зокрема.

Систему управління витратами енергетичного підприємства необхідно розглядати як складову частину більш загальної системи управління ефективністю функціонування підприємства. Тому, в першу чергу варто окреслити її функції і завдання та взаємозв'язки із забезпеченням ефективної фінансово-господарської діяльності:

- управління витратами охоплює сукупність функцій, які пов'язані з обліком, контролем, плануванням та стимулюванням персоналу енергетичної компанії;

- організаційна структура управління витратами є похідною від загальної системи управління ефективністю функціонування підприємств енергетики і має в цілому забезпечувати та розв'язувати самостійні, властиві для галузі завдання.

Основними завдань системи стратегічного управління витратами АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» мають бути:

- визначення витрат на обслуговування ліній електропередачі та витрат на транспортування електроенергії споживачам;
- визначення критичних величин витрат на генерацію електроенергії, надання послуг споживачам енергетичних ресурсів, що задовольняють умови ефективності господарювання;
- визначення оптимальних співвідношень між витратами і результатами фінансово-господарської діяльності з позицій забезпечення ефективності функціонування енергетичного підприємства;
- визначення витрат на забезпечення надійності, безпечності та вчасності постачання електроенергії споживачам;
- аналіз раціональності використання витрат на різних етапах транспортування його споживачам;
- оцінка технічних, технологічних та комерційних витрат електроенергії і відповідно витрат підприємства на їх покриття;
- визначення витрат електроенергії на технологічні потреби підприємства та їх частки у загальних витратах виробництва;
- планування величини витрат на виробництво і надання послуг споживачам електроенергії з позицій забезпечення умов ефективного функціонування товариства тощо.

У системі стратегічного управління витратами АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» визначальна роль має належати інформаційному забезпеченню, до функцій якого входять:

- облікові операції, що фіксують рух і основні параметри транспортування енергетичних потоків від компаній з транспортування електроенергії до компаній що здійснюють розподіл електроенергії і обслуговування інфраструктури, а далі – до кінцевих споживачів електроенергії;
- встановлення нормативної бази, що характеризує норми витрат на різних етапах транспортування електроенергії до споживачів;

– встановлення і фіксація відхилень у використанні витрат на обслуговування ліній електропередачі, продуктів і послуг підприємства у процесі їх надання споживачам.

Ефективність стратегічного управління витратами підприємств що займаються розподілом електроенергії, значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення: вчасності, повноти і достовірності інформації про електропостачання споживачів та надходження грошових ресурсів за спожиту електроенергію газ на рахунки підприємств [10, с. 140].

Відсутність синхронізації або хоча б узгодженості між рухом енергетичних потоків до споживачів і витратами на електроенергію підприємств, що здійснюють розподіл, створює значні труднощі для забезпечення ефективного функціонування останніх. Однак це не виключає можливості поліпшення ситуації шляхом впровадження заходів, спрямованих на усунення вказаних розходжень. Для підприємств з розподілу електроенергії загалом, та АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» важливо встановити категорії споживачів електричної енергії, оцінити їх платоспроможність, визначити проміжок часу між споживанням ресурсу й оплатою за надані послуги та надходженням грошових потоків на рахунки підприємства. Шляхом ретроспективного аналізу подій в русі енергетичних потоків та грошових витрат можна визначити не лише фактичну ситуацію, що відображає розрив у часі між наданням послуг розподільчими підприємствами та оплатою споживачами, але й розробити відповідну стратегію взаємодії електроенергетичних підприємств із конкретними споживачами. Слід при цьому враховувати, що з часом, незважаючи на монопольне становище підприємств з розподілу електроенергетики, споживачі будуть пред'являти до постачальників енергетичних послуг більш жорсткі вимоги до якості, безпеки та ціноутворення їх вартості. Отже, у визначенні вартості послуг і продукції енергорозподільчих підприємств щоразу більша роль буде відводитись ретельному обґрунтуванню витрат, пов'язаних з їх виробництвом і реалізацією споживачам.

Специфічними особливостями функціонування підприємств енергетичного сектору та їх взаємовідносин зі споживачами газу, крім зазначених аспектів, є такі:

- відсутність вибору постачальника електроенергії – підприємства з розподілу електроенергії є основними постачальниками енергетичних ресурсів;
- обмеженість у використанні економічних важелів та інструментів впливу на поведінку споживачів електроенергії;
- посилені вимоги до забезпечення вчасності постачання енергетичних ресурсів споживачам, включаючи екологічну, протипожежну безпеку та якість наданих послуг.

За цих умов основні завдання управління витратами енергетичних підприємств зводяться до пошуку оптимальних співвідношень між фінансовими результатами діяльності підприємства і витратами на їх досягнення, виділяючи при цьому грошові потоки за видами наданих послуг та проданих споживачам продуктів.

Враховуючи специфіку діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», підприємству необхідно розробити стратегію управління витратами, яка буде спрямована на забезпечення конкурентних переваг підприємства на ринку. В той же час за допомогою ефективного стратегічного управління витратами, підприємство можна досягти скорочення своїх витрат. Проте, в переважній більшості, це досягається за рахунок зниження ступеня задоволення споживачів, чого робити не варто в умовах зростаючої конкуренції на ринку електроенергетики. В ідеалі АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» необхідно прагнути до вибору таких варіантів стратегій управління витратами, за яких зменшення розподілу витрат підприємства сприяє зростанню ступеня корисності. У стратегічному управлінні витратами підприємства роль аналізу витрат може сильно змінюватися залежно від того, який шлях конкурентної боротьби обирає товариство. Тобто підходи до управління витратами АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» відрізняються залежно від його стратегічного позиціонування.

Основою для побудови стратегії управління витратами мають слугувати прогностні показники розвитку підприємств, результати аналізу і прогнозів можливих змін на ринку енергетичних послуг України, чинному законодавстві, що регулює розвиток галузі й економіки в цілому [3]. Розроблення стратегії управління витратами енергетичних підприємств базується на прогностній інформації, що має вірогідний характер. На цьому етапі вкрай важливо правильно вибрати орієнтири розвитку підприємств з розподілу електроенергії, визначити стратегічних споживачів та постачальників ресурсів. Стратегія повинна базуватися на загальній моделі, в якій фіксуються ключові взаємозв'язки між результатами та витратами на їх досягнення. При цьому основною умовою стратегічного розвитку енергетичних підприємств є підвищення ефективності управління, здійснюване за умови дотримання таких критеріїв, як надійність електропостачання, якість надання послуг та своєчасність і повнота задоволення потреб споживачів.

Визначення та управління якісними показниками вимагають обчислення коефіцієнтів безвідмовності, ритмічності обслуговування споживачів, рівня задоволення їх потреб та інших аспектів. Поступове покращання якісних характеристик роботи енергетичного підприємства є ключовою умовою при розробці стратегії його розвитку. Важливим етапом у розробці стратегії розвитку енергетичних підприємств, а, відповідно, і витрат на її впровадження, є проведення маркетингових досліджень та визначення перспектив розвитку стратегічних споживачів електроенергії. Це включає аналіз можливих змін у потребах у ресурсах, можливість появи нових споживачів, зміни в попиті на електроенергію на ринках та інші аспекти.

Модель стратегічного управління витратами підприємства що здійснює розподілення, транспортування та постачання електроенергії відображена на рисунку 3.1. Стратегія управління витратами підприємств енергетичного комплексу має базуватися на визначення стратегічного становища енергетичної компанії, визначенні узагальнюючої оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на діяльність енергорозподільчих підприємств та розроблені стратегії.

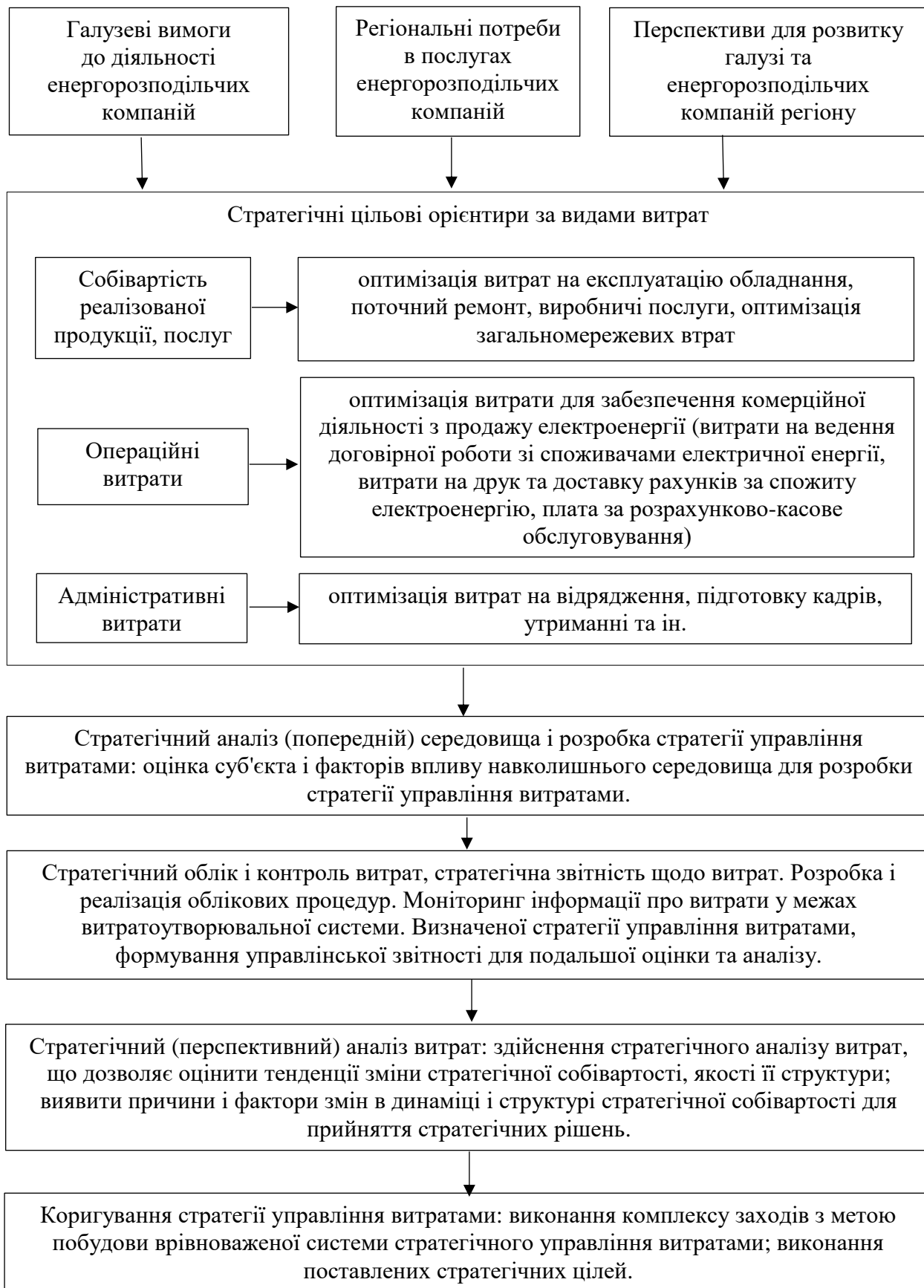

Рисунок 3.1 – Модель стратегічного управління витратами енергорозподільчих підприємств

Джерело: узагальнено автором

Стратегічна політика підприємств енергетичного сектору стосовно витрат на забезпечення реалізації його стратегічних цілей на означених етапах має підпорядкований характер, спрямований на виявлення найбільш ефективних варіантів реалізації стратегічних цілей, вирішуючи при цьому локальні завдання побудови раціональних, фінансових і грошових потоків, визначення реальних та потенціальних інвесторів тощо.

Стратегія управління витратами енергетичних підприємств передбачає використання маркетингових досліджень у напрямках вивчення потреб споживачів у регіоні, галузевої політики в ціноутворенні; визначення стратегічного становища енергорозподільчих компаній за окремими видами послуг на регіональних енергетичних ринках; виявлення слабких і сильних сторін підприємства, альтернативних варіантів задоволення потреб споживачів; розроблення і реалізацію стратегічного плану підвищення ефективності господарювання.

Реалізація стратегії управління витратами підприємства має величезне значення, оскільки визначає довгостроковий план дій на майбутнє, а ступінь реалізації стратегічного управління визначає ефективність і успішність функціонування підприємств. Вибір оптимальної стратегії визначається безліччю факторів, але в першу чергу залежить від врахування конкурентних позицій підприємства. Таким чином, стратегічне управління витратами енергетичних підприємств є складним та доволі специфічний процесом, який зумовлений галузевими особливостями та реальною ситуацією, що склалась на вітчизняному енергетичному ринку.

Висновки

В першому розділі кваліфікаційної роботи, досліджено сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства енергетичного комплексу. Для більш чіткого розуміння поняття фінансової безпеки підприємства, в роботі розглянуто сутність таких базових понять, як «безпека підприємства» та «економічна безпека підприємства».

Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства відіграє провідну роль оскільки, фінансова діяльність є основою для формування ресурсного забезпечення реалізації економічної діяльності підприємства. Здійснивши аналіз існуючих визначень та підходів, які досить повно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки підприємства, в роботі систематизовано ключові підходи до поняття «фінансова безпека підприємства». Виокремлено підхід, який розглядає фінансову безпеку підприємства як комплексну характеристику захищеності та нарощення (ресурсів, діяльності, фінансових інтересів, резервів тощо), що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз та форс-мажорних обставин.

Запропоновано В першому розділі кваліфікаційної роботи, досліджено теоретико-методичні основи стратегічного управління витратами підприємства. Здійснено узагальнення думки вчених до трактування поняття «витрати» підприємства. Вивчено систему класифікації витрат суб'єкта господарювання за різними ознаками. Здійснено аналіз розуміння сутності поняття «управління витратами» підприємства різними вченими-економістами та виокремлено основні підходи до його трактування. Досліджено сутність та відмінності між рівнями управління витратами підприємства: оперативним, тактичним та стратегічним. Вивчено підходи до трактування поняття «стратегічне управління витратами» та запропоновано його авторське визначення. Під «стратегічним управлінням витратами» підприємства пропонуємо розуміти процес який спрямований на забезпечення оптимального рівня витрат з точки зору

перспективи стратегічного розвитку підприємства, який спрямований на досягнення стійкої конкурентної переваги, що досягається за допомогою системи прийомів і методів (концепцій), що включають в себе прогнозування, планування, облік, аналіз, контроль і регулювання рівня витрат на різних етапах формування, реалізації, контролю і регулювання стратегії підприємства. Узагальнено концепції стратегічного управління витратами підприємства, поєднання яких забезпечить ефективність реалізації стратегії управління витратами та їх оптимізації.

В другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз витрат підприємств енергетичного сектору України в 2018-2022 роках. Однак у результаті воєнного вторгнення РФ на територію України та постійних терористичних ракетних обстрілів енергетичної інфраструктури в 2022 році, сектор енергетики зазнав значних втрат. Прямі збитки підприємств енергетики оцінюються сотнями мільярдів гривень. В роботі досліджено динаміку кількості діючих підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії станом на кінець 2018-2022 років. За статистичними даними підприємства енергетичного сектору належать до галузі промисловості. В роботі досліджено обсяг витрати підприємств промисловості на кінець 2022 року в розрізі операційних та інших витрат. Протягом аналізованого періоду динаміка витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств які займаються виробництвом, передачею та розподіленням електроенергії суттєво зростають. На кінець 2022 року вартість загальних витрат на виробництво продукції підприємств електроенергетики склала 641762444,5 тис. грн. Операційна діяльність підприємств в 2020 та 2022 роках була нерентабельною та мала від'ємне значення. Рівень рентабельності операційної діяльності на кінець року склав -6,8 %, рівень рентабельності всієї діяльності – -8,6 %.

Дослідження кваліфікаційної роботи проводилось за результатами діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ». Основним видом діяльності якого є розподіленням, транспортуванням та постачанням електроенергії в Одеській області. Кінцевим бенефіціарним власником є

Ахметов Рінат Леонідович. Територія обслуговування товариства становить 33,6 тис. км. АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» обслуговує 1036244 споживачів електроенергії, з яких 956162 складають побутові споживачі.

В роботі здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності товариства в 2020-2022 роках. Протягом 2020-2022 років в загальній структурі активів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» переважали необоротні активи, серед яких основні засоби. Зокрема питома вага яких в 2020 році склала 78,4 %, в 2021 році – 85,65 %, в 2022 році – 78,97 %. Активи акціонерного товариства протягом аналізованого періоду мали динамічну тенденцію як зростання, так і зменшення. Загальний обсяг яких на кінець 2020 року склав 10077149 тис. грн, на кінець 2021 року – 8784727 тис. грн, в 2022 році – 9813478 тис. грн.

В структурі джерел фінансування діяльності суб'єкта господарювання в 2020-2022 роках, переважав власний капітал. Зокрема, частка власного капіталу на кінець 2020 року склала 65,55 %, на кінець 2021 року – 75,24 %, на кінець 2022 року – 80,86 %. Динаміки основних статей пасивів АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» має тенденцію до зростання, зокрема збільшився власний капітал та поточні зобов'язання підприємства в 2022 році.

За результатами здійснення господарської діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», в 2020 році отримало чистий збиток у сумі 14453 тис. грн. Розмір чистого прибутку акціонерного товариства отриманого на кінець 2021 року склав 4599 тис. грн. В 2022 році діяльність підприємства було збитковою. Збиток товариства на кінець року склав 491269 тис. грн

В третьому розділі кваліфікаційної роботи, здійснено аналіз динаміки витрат АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ». Загальна вартість яких протягом 2020-2022 років зростає. В 2020 році витрати підприємства склали 9108985 тис. грн, в 2021 році – 3657207 тис. грн, в 2022 році – 5365278 тис. грн. Операційні витрати АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» у 2020-2022 роках також зростали. Так, в 2020 році їх сума склала 2246922 тис. грн. На кінець 2021 року, вартість операційних витрат товариства збільшилася та склала 2584903 тис. грн. Загальна вартість операційних витрат, в 2022 році склала

3799051 тис. грн. Система управління витратами АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» є неефективною, оскільки не стимулюють виробника до їх раціонального використання. Економічні мотивації, які мають спонукати керівництво товариства до економії витрат на кожній ділянці задіяній до постачання електроенергії, поки що не спрацьовують належною мірою. Як в діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», так і в усій енергетичній галузі спостерігаються процеси зростання витрат на одиницю виробленої продукції або наданих послуг. У цьому контексті вирівнювання зростання витрат передбачає головним чином збільшення цін на продукцію і послуги, що здійснюється за рахунок підвищення вартості для кінцевих споживачів. З іншого боку, вітчизняні підприємства енергетичного комплексу перебувають у скрутному економічному становищі внаслідок постійних обстрілів та низької платіжної дисципліни з боку споживачів електроенергії. Зростання дебіторської заборгованості за спожиту електроенергію спонукає акціонерне товариство збільшувати кредиторську заборгованість, що ускладнює розв'язання проблем технічного удосконалення виробничих процесів. Заборгованість за спожиті енергетичні ресурси є на теперішній час одним із проблемних питань у побудові ефективної системи стратегічного управління витратами вітчизняних підприємств енергетичного комплексу загалом, так і АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» зокрема. Основними завдань системи стратегічного управління витратами АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ» мають бути: визначення витрат на обслуговування ліній електропередачі та витрат на транспортування електроенергії споживачам; визначення критичних величин витрат на генерацію електроенергії, надання послуг споживачам енергетичних ресурсів, що задовольняють умови ефективності господарювання; визначення оптимальних співвідношень між витратами і результатами фінансово-господарської діяльності з позицій забезпечення ефективності функціонування енергетичного підприємства; визначення витрат на забезпечення надійності, безпечності та вчасності постачання електроенергії споживачам; аналіз раціональності використання витрат на різних етапах транспортування його

споживачам; оцінка технічних, технологічних та комерційних втрат електроенергії і відповідно витрат підприємства на їх покриття; визначення витрат електроенергії на технологічні потреби підприємства та їх частки у загальних витратах виробництва; планування величини витрат на виробництво і надання послуг споживачам електроенергії з позицій забезпечення умов ефективного функціонування товариства тощо.

Враховуючи специфіку діяльності АТ «ДТЕК ОДЕСЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ», в роботі розроблено модель стратегічного управління витратами, яка буде спрямована на забезпечення конкурентних переваг підприємства на ринку. Стратегія управління витратами енергетичних підприємств передбачає використання маркетингових досліджень у напрямках вивчення потреб споживачів у регіоні, галузевої політики в ціноутворенні; визначення стратегічного становища енергорозподільчих компаній за окремими видами послуг на регіональних енергетичних ринках; виявлення слабких і сильних сторін підприємства, альтернативних варіантів задоволення потреб споживачів; розроблення і реалізацію стратегічного плану підвищення ефективності господарювання.

Список використаних джерел

1. Андрющенко І. С. Формування стратегії управління витратами для підприємств ресторанного господарства / І. С. Андрющенко, О. В. Томілов // Бізнес-інформ. – 2016. – № 10. – С. 285-296.
2. Борисюк І. О. Формування системи управління витратами підприємства / І. О. Борисюк, Я. В. Семеняка // Modern Economics. – 2016. № 6. – С. 15-23.
3. Брагіна О. С. Розробка стратегічного підходу до управління витратами підприємства / О. С. Брагіна, І. О. Забродна // Збірник тез доповідей 55-ої наукової конференції молодих дослідників ОНПУ «Сучасні інформаційні технології та телекомунікаційні мережі». – Одеса: ОНПУ, 2022. – Вип. 55. – С. 57-62.
4. Бурачек І. В. Еволюція концепцій управління витратами підприємства / І. В. Бурачек, В. А. Іщук // Економіка і суспільство. – 2017. – № 13. – С. 388-393.
5. Бурдонос Л. І. Стратегічне управління витратами підприємства / Л. І. Бурдонос, В. М. Виноградня // Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Modern Directions and Movements in Science». – Luxembourg, 2022. – № 127. – P. 14-19.
6. Варченко О. М. Методичні підходи до управління витратами сільськогосподарських підприємств / О. М. Варченко, І. В. Свиноус, Л. С. Іванова, В. А. Биба // Агросвіт. – 2020. – № 12. – С. 19-26.
7. Великий Ю. М. Управління витратами підприємства : монографія / Ю. М. Великий, В. В. Прохорова, Н. В. Сабліна. – Харків : ІНЖЕК, 2009. – 192 с.
8. Грибовська Ю. М. Витрати в системі управління металургійним підприємством / Ю. М. Грибовська, К. В. Москаленко // Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. – 2023. – № 1 (6). – С. 118-125.
9. Григорова З. С. Сучасні методи управління витратами підприємства / З. С. Григорова, А. В. Кваско // Науковий погляд: економіка та управління. – 2021. – № 2 (72). – С. 18-24.

10. Груб'як С. В. Методологія формування стратегії управління витратами газорозподільних підприємств / С. В. Груб'як // Економіка і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 138-144.
11. Дем'яненко С. І. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями: монографія / С. І. Дем'яненко, О. О. Сас. – К.: КНЕУ, 2018. – 213 с.
12. Демченко Т. А. Стратегія управління витратами підприємства та її вплив на цінову політику / Т. А. Демченко, М. А. Слатвінський, І. В. Космідайло // Наукові перспективи. – 2023. – № 10 (40). – С. 418-427.
13. Дубей Ю. В. Оперативне і стратегічне управління витратами на промислового підприємстві / Ю. В. Дубей // Економічний вісник. – 2017. – № 1. – С. 125-132.
14. Економічна статистика // Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 05.11.2023).
15. Єршова Н. Ю. Стратегічний управлінський облік в умовах інноваційно-орієнтованої моделі економіки : монографія / Н. Ю. Єршова. – Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2019. – 392 с.
16. Захожай В. Б. Обґрунтування змістовних компонентів інтегрованої інформаційної системи управління витратами промислового підприємства / В. Б. Захожай, О. О. Черняєва // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 9/1. – С. 43-47.
17. Каленич І. С. Економічна сутність витрат і собівартість продукції / І. С. Каленич // Бізнес-інформ. – 2019. – № 11. – С. 241-246.
18. Ключ Ю. І. Стратегічні напрями підвищення ефективності управління затратами промислових підприємств в умовах забезпечення сталого розвитку регіону. Забезпечення сталого розвитку регіону: економічні, управлінські, правові та інформаційно-технічні аспекти : колективна монографія / заг. ред. Ю. І. Ключ, Н. В. Швець. – Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2017. – С. 332-346.
19. Козаченко Г. В. Управління затратами підприємства : монографія / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелова, Л. Ю. Хлап'юнов, Г. А. Макухін. – Київ : Лібра, 2007. – 320 с.

20. Колісник Г. М. Концептуальні аспекти організації обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління витратами підприємства / Г. М. Колісник, Р. С. Шулла, В. В. Левкулич // Економічний простір. – 2022. – № 177. – С. 62-68.

21. Колісник О. П. Використання сучасних методів обліку витрат на виробництво для підвищення ефективності управління підприємством / О. П. Колісник, Д. В. Суходольська // Ефективна економіка. – 2023. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2527/2563> (дата звернення 29.10.2023).

22. Корнилюк Р. Тисяча українських компаній, які отримали найбільший дохід у 2022 // Офіційний сайт YouControl. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/data-research/naybilshyy-dokhid-u-2022/> (дата звернення: 12.11.2023).

23. Крот Л. М. Оцінка впливу витрат на формування прибутку переробних підприємств / Л. М. Крот, Є. М. Лижова // Економіка та суспільство. – 2022. – Вип. 42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1680/1616> (дата звернення 01.11.2023).

24. Кузнєцова К. В. Вплив війни на діяльність підприємств енергетичного сектору України / К. В. Кузнєцова, І. О. Доценко // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023. – С. 30-33.

25. Кулакова С. Сучасні аспекти управління витратами українських підприємств / С. Кулакова, А. Ткаченко, М. Разно // Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. – 2023. – № 1 (8). – С. 40-48.

26. Куцик П. О. Теоретико-методичні засади обліково-інформаційного забезпечення стратегічного управління витратами підприємства / П. О. Куцик, С. І. Головацька // Підприємство і торгівля. – 2019. – № 25. – С. 25-32.

27. Кучер Л. Формування витрат у скотарстві як об'єкт економічного управління / Л. Кучер // *Agricultural and Resource Economics: International Scientific EJournal*. – 2016. – Т. 2. № 1. – С. 152-167.

28. Литовченко О. Ю. Управління витратами підприємства: теоретичний аспект / О. Ю. Литовченко // *Інфраструктура ринка*. – 2019. – № 31. – С. 301-309.

29. Ляшенко Г. П. Витрати підприємства та управління ними / Г. П. Ляшенко, В. І. Овсяннікова // *Економіка і суспільство*. – 2022. – Вип. 45. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1929/1857> (дата звернення 15.10.2023).

30. Ляшко І. І. Дослідження методів управління витратами на сучасних підприємствах / І. І. Ляшко, О. М. Єременко // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. – 2016. – № 4(04). – С. 163-166.

31. Меліхова Т. О. Стратегічне управління витратами на промислових підприємствах / Т. О. Меліхова, С. О. Пасічник. – 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/55.pdf> (дата звернення 25.10.2023).

32. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. // Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.10.2023).

33. Острініна О. П. Формування адаптивної системи стратегічного контролінгу витрат підприємства. Вісник Хмельницького національного університету / О. П. Острініна // *Економічні науки*. – 2020. Т. 3. – № 4. – С. 142-147.

34. Педченко Н. С. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд / Н. С. Педченко, Л. В. Тітенко, А. І. Мілька, О. В. Артюх-

Пасюта, Ю. А. Тітенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2023. – Вип. 1 (107). – С. 29-36.

35. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI, від 02.12.2010 р. // Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

36. Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва паливно-енергетичного комплексу: постанова Кабінету Міністрів України № 627 від 19.06.2023 р. / Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/627-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.11.2023).

37. Прокопенко Н.Г., Шульга А.В. Стратегічне управління витратами в системі стратегічного менеджменту підприємства / Н. Г. Прокопенко, А. В. Шульга // Проблеми економіки транспорту. – 2020. – № 3. – С. 78-81.

38. Пчелинська Г. В. Понятійно-категоріальні засади управління витратами підприємства / Г. В. Пчелинська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – Вип. 27. – С. 48-53.

39. Радіонова Н. Й. Організаційні аспекти формування механізму управління витратами на виробничому підприємстві / Н. Й. Радіонова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2018. – № 1(86). – С. 101-106.

40. Радіонова Н. Й. Систематизація витратоутворюючих чинників для управління витратами підприємства на тактичному та стратегічному рівнях / Н. Й. Радіонова, М. І. Скрипник // Сучасні тенденції та проблеми управління. – 2021. – № 3. – С. 38-46.

41. Ринок праці України 2022-2023: стан, тенденції та перспективи / М. Судаков, Л. Лісогор // Державна служба зайнятості України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebrd_ukraine-lm-1.pdf (дата звернення 04.11.2023).

42. Розвиток обліково-аналітичного забезпечення системи менеджменту підприємств // Обліковий інструментарій стратегічного управління витратами

підприємства : колективна монографія / за ред. П. Куцика та Л. Пилипенка. – Львів : Растр, 2019. – 309 с.

43. Терещенко Е. Ю. Особливості методичного підходу до аналізу витрат підприємства / Е. Ю. Терещенко, І. В. Стояненко, В. С. Варава // Проблеми сучасних трансформацій. – 2022. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-02/2022-6-04-02> (дата звернення 01.11.2023).

44. Труніна І. М. Методичні підходи до управління затратами промислових підприємств / І. М. Труніна, О. В. Онищенко // Modern Economics. – 2018. – № 7. – С. 182-191.

45. Турило А. М. Управління витратами підприємства: навч. посібник / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.

46. Турок К. М. Стратегічне управління витратами на підприємствах / К. М. Турок, Д. В. Максименко // Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА». – 2020. – Вип. 1 (28). – С. 190-194.

47. Фостолович А. В. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством / А. В. Фостолович, О. О. Сімаков // Економіка та держава. – 2019. – № 10. – С. 36-45.

48. Чорна М.В. Управління витратами : навч. посіб. / М. В. Чорна, П. В. Смірнова, Р. М. Бугріменко. – 2017. – 166 с.

49. Чумак О. В. Управління витратами в інформаційно-аналітичній системі підприємств ресторанного господарства : монографія / О. В. Чумак, І. С. Андрющенко. – Харків: Видавець Іванченко І.С., 2016. – 268 с.

50. Шевців Л. Ю. Побудова моделі стратегічного управління витратами на машинобудівному підприємстві / Л. Ю. Шевців, Є. М. Романів, Д. В. Долбнева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://media.neliti.com/media/publications/312933-construction-of-a-model-of-strategic-man-37269b5e.pdf> (дата звернення 25.10.2023).

Додатки